

*P*edagoginės *A*ktualijos *P*iličiausko *A*kimis

Nr. 40

Skaitydamas „Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatas“ aptikau (be kitų) štai tokias strategines mūsų Mokyklos siekiamybes: 57 kartus paminėtas „mokymas“, „mokymasis“, 5 kartus – „konkurencingumas“ ir tik vieną kartą – lyg tarp kitko! – nurodyta „artimo meilė“... „Auklėjimo“, deja, nesuradau... Taigi, mūsų švietimo prioritetai – akivaizdūs.

Tačiau konkurencingumas, kaip žinia, yra godumo bičiulis... Ir būtent jie abu – konkurencingumas ir godumas – privedė visą pasaulį prie neregėtos ekonominės krizės... Išsigelbėjimas šioje situacijoje, akivaizdu, slypi altruistinėje artimo meilėje... Laikas, kurį gaištame koreguodami deformuotus švietimo strategijos nuostatų prioritetus, t.y. perėjimą nuo konkurencingumo prie artimo meilės, yra atvirkščiai proporcingas mūsų IQ.

2009 m. birželio 1 d.

PAPA-40

Palinkėkime vieni kitiems TURININGAI PRASMINGŲ ATOSTOGŲ... – tai optimistinė viltimi, tikėjimu ir pasitikėjimu grindžiamas troškimas – vasaros atokvėpio metu apžvelgti ir įvertinti 2008/2009 m.m. mūsų profesinį derlių: koks jis? Kokios „agrotechnologinės“ priemonės pasiteisino, o kurios buvo eilinis „pedagoginis maivymasis“ – iš viršaus nuleidžiamas „novatoriškumo dėl novatoriškumo“ ieškojimas (dažniau aktualus jo sumanytojams, kaip jų „buvimo svarbos pagrindimas“)? O gal jau galiu teigti, suradęs savo individualų kelią į mokinio širdį, kuris – tas kelias – teikia nepakartojamą atgaivą mano sielai, leidžia didžiuotis išskirtine profesijos reikšme, nes puoselėja ŽMOGŲ – didžiausią Tautos ir Valstybės VERTYBĘ?..

Aktualijoje Pesimistinis optimizmas dar kartą bandoma aiškintis, kodėl naujausių tyrimų duomenimis Lietuvos vaikai *smurto ir žalingų įpročių paplitimo* kategorijoje tarp 29 Europos valstybių užima blogiausią – paskutinę vietą. Publikacijoje teikiamos kelios priežasčių versijos, kurios nors ir svarbios, tačiau autoriui neatrodo esminės. (Vieną jų specialioje šio numerio publikacijoje gvildena Solėja Karalienė.) Tai reiškia, kad jų pašalinimas neturėtų iš pagrindų pakeisti aliarmuojančią situaciją, o galėtų ją tik šiek tiek pagerinti. Esminė priežastis – kita. Ji teikia optimizmo. Tačiau autorius šio reikšmingai svarbaus vektoriaus neatskleidžia, – palieka intrigą kitų metų PAPA publikacijoms, slapta tikėdamasis, kad gerb. Skaitytojas bandys šią „mislę“ įminti ir tuo būdu pasiūlys dar originalesnių idėjų, – problemos sprendimo variantų. Laukiame.

Rubrikoje „Praktikumai“ Lolita Navickienė siūlo 1.1.3. temą (iš Klasės auklėtojo knygos „Grožio ir Gėrio link“) Šeimos reikšmės suvokimas. Meilė savo šeimai. Norėtume tikėti, kad ši medžiaga sudomins klasės auklėtoją, kuri(s) gegužės mėnesio laiko limitą deramai išnaudojo savivuošai (žr. PAPA-39), t.y. pasirengė mokinių Tėčių pagerbimui jų artėjančios šventės proga. Todėl suvokdamas *Tarptautinės vaikų gynimo dienos* prasmę ir aiškindamas jos reikšmę savo ugdytiniams ji(s) nepamirš pažymėti, jog geriausias ir patikimiausias Vaiko gynėjas yra Šeima – Tėčio ir Mamos sąveikos dermė. Būtent darni Šeima, diegdama humanistines vertybes Vaiko sąmonėje, panaikina tą psichologinį vakuumą, kuris lengvai akumuliuoja įvairiausias blogio apraiškas – smurtą, kvaišalus, priekabiavimą... Todėl linkime, kad įvairiaspalvė būsenų gama, neišvengiamai lydinti kiekvienos Šeimos kasdienę būtį, o taip pat visi šeimos nariai, būdami skirtingi tarsi vaivorykštės spalvos, vis tik galų gale taptų balta – tyrumą, skaistumą, švelnumą, orumą... liudijančia spalva. Padėkime mūsų šeimoms – *Tėčiams* ir *Mamoms* – puoselėti šventą baltumą.

Tarptautinei vaikų gynimo dienai paminėti šiame PAPA numeryje skiriame trejetą aktualių straipsnių – pranešimų, perskaitytų 2009 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Seime vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Augink atsakingai: kūrybingi ir drąsūs vaikai – naujos kartos pagrindas“. Renginį, kuris buvo skirtas Tarptautinei šeimos dienai ir Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 20-osioms metinėms pažymėti, organizavo VO „Gelbėkit vaikus“, UAB „Omnitel“, Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetas, Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, „Žmonės kalba“... Konferencijoje buvo paliestas platus spektras klausimų, aktualių švietimo reformos vyksmui, ugdymo proceso optimizavimui, pozityvios tėvystės nuostatų propagavimui, smurto recidyvų šalinimui ir kt. Glaustai pristatysiu trijų pranešimų autorius ir jų išsakytus teiginius nūdienos pedagoginių aktualijų erdvėje.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė Rimantė Šalaševičiūtė pranešime *Ar vaikai yra saugūs šeimoje? Kokios institucijos ir kokie įstatymai juos saugo?* pateikia vertingų paaiškinimų, kurių neabejotinai pasigenda ne tik šių dienų tėvai, mokytojai, bet ir mokyklos vadovas, akivaizdžiai stokojantys teisinio išprusimo, o pastarasis, kaip žinia, nepaprastai svarbus ugdant visuomenės nepakantumą smurtui prieš vaikus bei įtvirtinant jo – smurto prieš vaikus – prevencijos ir pagalbos jiems priemones¹. Autorė ragina vengti smurtu paremto vaikų auklėjimo ir atsisakyti klaidingo įsitikinimo, kad vaiko mušimas yra efektyvus auklėjimo metodas: „bausmė, ypač fizinė, nemoko vaiko teisingai elgtis ateityje, neskatina noro keistis, žaloja jo fizinę ir psichinę sveikatą, todėl svarbu propaguoti teiginį, kad mušimas (smurtas) yra grubus vaiko teisių pažeidimas ir kad vaiko auklėjimas visų pirma turi būti pagrįstas bendradarbiavimu, o ne besąlygišku paklusnumu. Dėl šių priežasčių šeimai šiandien reikia skirti ypatingą dėmesį ir paramą, padėti jai spręsti iškilusias problemas, tuo užtikrinant vaiko fizinį, emocinį ir ekonominį saugumą joje“.

Rasa Dičpetrienė, VO „Gelbėkit vaikus“ generalinė sekretorė, straipsnyje *Socialinė iniciatyva „AUGINK ATSAKINGAI 2008–2010 m.“* pristato drauge su UAB „Omnitel“ parengto projekto – socialinės iniciatyvos „Augink atsakingai“ *tikslą* (iki 2010 m. perpus sumažinti smurto prieš vaikus taikymą ir toleravimą šeimoje) ir *misiją* (dvasingai bendraujant su vaikais užauginti kūrybingas ir iniciatyvias asmenybes – laimingesnės ir pažangesnės visuomenės pagrindą). Nurodomos taip pat pagrindinės veiksmų kryptys: ką pavyko nuveikti 2008 metais ir kokie numatomi artimiausi 2009 metų uždaviniai... Tenka ypač pabrėžti šios visuomeninės organizacijos rengiamų seminarų socialinę reikšmę: į juos renkasi ugdytojai – pedagogai ir tėvai – suinteresuoti ne tiek mokinių mokymosi efektyvumo didinimu, kiek vaikų asmenybės vertybinių orientacijų puoselėjimu, smurto stabdymo prevencijos sklaida, pozityvios tėvystės įgūdžių įsisąmoninimu, t.y. ŽMOGAUS auklėjimu. Kitais žodžiais, veikla tiesiogiai orientuojama šalinti pedagogines priežastis – akademines smurto medžio šaknis.

UAB „Omnitel“ prezidento Antano Zabulio pranešimo *Kūrybingi ir drąsūs vaikai – naujosios kartos pagrindas* mintys ir idėjos, manyčiau, ypač aktualios šių dienų šalies švietimui, vis dar tebeklaidžiojančiam ugdymo prioritetų labirintuose. PAPA numeriuose jau ne kartą buvo rašyta apie tai, kad mūsų mokiniai stebina pasaulio mokslininkus žinių gausa ir tuo pačiu... negebėjimu jas taikyti praktikoje². Natūralu, kad gaunama neįprasminga informacija neleidžia vaikams suprasti dalyko pamokų reikšmės („kam man visa tai?“), o tada jau prasideda toli siekiantys procesai: mokiniai nenoriai dalyvauja pamokose, krenta mokomojo dalyko reitingas, blėsta mokytojo autoritetas, ieškoma alternatyvių – neretai antihumaniškų veiklos formų... Tai didele dalimi pasekmė to, kad mūsų „švietimo sistema,- kaip teigia A. Zabulis,- ugdo „informacijos saugyklas“, o ne kūrėjus, ieškotojus, eksperimentuotojus.“ Todėl tikėkime, kad straipsnyje išsakytos pagrįstos mintys ir argumentai turės teigiamos įtakos ugdymo vertybių kaitai, švietimo prioritetų korekcijai.

¹ Ugdytojui taip pat rekomenduočiau savo turiniu vertingą publikaciją „Kiekvienam pažeidėjui – adekvačią nuobaudą“ (*Dialogas*, 2009 m. gegužės 22 d.). Joje gerb. R.Šalaševičiūtė pateikia konkrečių patarimų, kurių vertybinių kryptingumą atspindi pati straipsnio antraštė.

² Žr. publikacijas apie TIMSS (*The Trends in International Mathematics and Science Study*) ir PISA (*Programme for International Student Assessment*) metodikų taikymo mūsų mokyklose patirtį. Būtent pastaroji, reikalaujanti ne tik mokinio žinių, bet ir jo gebėjimo mąstyti bei teikti atitinkamas išvalgas, taip ir nesulaukia platesnio praktinio pritaikymo šalies mokyklose,- vis didžiuojamės gaunamais TIMSS rodikliais, liudijančiais mūsų vaikų atminties „gabaritus“...

Solėja Karalienė tęsia publikacijų ciklą – „Žiniasklaida – pagrindinė šių dienų asmenybės auklėtoja“³. Autorė ne vien klausia Kada žiniasklaidos reitingus įtakos tik teigiamos naujienos? , bet ir nurodo teisinius galimo atsakymo pagrindus bei siūlo praktines įgyvendinimo priemones. Taigi, atrodo, plačiai atvertos durys, už kurių mūsų vaikai galėtų gyventi pilnavertį – ŽMOGAUS gyvenimą... Deja, susidaro įspūdis, kad pro jas pirmiausia nenorime eiti mes patys ir paskui save vestis ugdytinius. Protu nesuvokiamas situacijos kurioziškumas, tačiau, nežiūrint to, ji nusikalstamai gyvuoja...

Nuoširdžiai Albertas

2009 m. birželio 1 d.

³ Žr.: Autorės straipsnius šia tema, patalpintus PAPA numeriuose: 24, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 35, 37.

Palinkėkime vieni kitiems

TURININGAI PRASMINGŲ ATOSTOGŲ...

Gerb. Skaitytojau, Mielas Kolega,

šiam palinkėjime, liudijančiame artėjančią mokslo metų pabaigą, drauge slypi ir prašymas, grindžiamas altruistine nuostata: *tikrasis Mokytojas atostogų neturi*. Tai, kas numatyta Darbo kodekse, tėra atokvėpio savaitės, skirtos apmąstymui, savianalizei, vidiniam sąžinės auditui: ar sėkminga buvo manoji praėjusių mokslo metų sėja? Kokį derlių subrandino (iš)barstytos dvasinės, intelektualios, estetiškos, dorovinės, pilietinės ir kt. sėklos? Kokias „(agro)akademinės technologijas“, kaip nepasiteisinusias ar mažai efektyvias, man teks atidėti į šalį ir vietoje jų ieškoti, kurti, bandyti naujas metodines priemones? Ką pasiūlys Mokytojui nauji švietimo reformos strategai, ir kiek šios naujovės padės (o gal tradiciškai trukdys?) ugdymo proceso tobulinimui? Ir kt.

Turtingame aktualių profesinių klausimų sąrašė norėčiau priminti dar vieną, kuris Tave, Mielas Kolega, lydėjo visus mokslo metus. Turiu galvoje pagrindinį 2008/2009 m.m. raginimą, skirtą PAPA skaitytojams, ir kuris, tarytum profesinis moto, puošė kiekvieną žurnalo puslapį: *Išgelbėkime nors vieno vaiko sielą*. Beje, šis raginimas gerai dera su viena reikšmingiausių birželio mėn. datų – *Tarptautinė vaikų gynimo diena*. Šioms intencijoms orientuoja ir reikšmingas 2009 m. gegužės 15 d. renginys – Lietuvos Respublikos Seime organizuota tarptautinė konferencija *Augink atsakingai: kūrybingi ir drąsūs vaikai – naujosios kartos pagrindas*. (Keletą šio renginio pranešimų publikuojame šiame PAPA numeryje.)

Taigi, Mielas Kolega, turime svarų pretekstą *susimąstyti apie kiekvieno mūsų atliktų darbų profesinį efektyvumą, apie mūsų indėlį Tautos ir visuomenės dvasinės ir fizinės sveikatos labui...* Būtent panašūs mintijimai ir galėtų poilsiui skirtas savaitės paversti prasmingomis atostogomis...

Norėčiau pateikti keletą provokacijų, lyg savotiško testo klausimų, galinčių skatinti ir stiprinti mūsų pasitikėjimą vaikstant vis dar klaidžiuose profesinės veiklos labirintuose:

- ar sąžiningai vykdžiau Bendrųjų programų reikalavimus (puoselėti vaiko dvasines vertybes, diegti humanistines ir krikščioniškąsias nuostatas etc.), o gal juos tik deklaruodavau, visą dėmesį skirdamas „grynų 100–balininkų“ ugdymui?
- ar buvau pavyzdžiu vaikams, liudijančiu būtinybę (ir galimybę!) mylėti visus klasės mokinius (nežiūrint jų gabumų, pasitaikančių elgesio anomalijų, socialinio tėvų statuso etc.), o gal šis troškimas vis dar lieka tik mano profesine ateities siekiamybe?
- ar pastebėdavau kenčiantį (išalkusį, reketuojamą, patiriantį tėvų ar bendramokslių fizinę ir kitokią prievartą etc.) vaiką ir skatindavau jį „atsiverti“, o gal tenkindavausi tik „fakto konstatavimu“, nes šios situacijos neutralizavimas – kitų asmenų (mokyklos administracijos, socialinio darbuotojo, policijos...) misija?
- ar mano santykiams su mokinių tėvais būdingas dvasinis gyvybingumas (pagarba ir meile grindžiama ugdomoji partnerystė, kolegialus pasitikėjimas, altruistinis geranoriškumas etc.), o gal ši siekiamybė Lietuvoje vis dar išlieka „pedagoginės utopijos“ pavyzdžiu, nes jos įgyvendinimui trukdo prasigėrusios, asocialios, išsiskyrusios šeimos, vaikus likimo valiai palikę ekonominiai emigrantai...?

Manau, dvasingumo testui pakaks ir šių kelių klausimų, kurių kiekvieną sudaro lyg ir dvi oponuojančios,- viena kitą neigiančios pusės. Labai norėčiau linkėti, kad Tavo, Mielas Kolega, atsakymai į šiuos (ir kitus panašaus turinio klausimus) *būtų teigiami ir susiję tik su pirmąją pateiktą provokacijų dalimi*. Dar daugiau: norėčiau tikėti, kad šiais mokslo metais *Tau tikrai pavyko išgelbėti bent vieno vaiko sielą*.

Kas man teikia pedagoginio optimizmo? – Ogi Tavo veido šypsena ir mielos akys, Tavo klausimai ir skausmas, Tavo pagrįsti argumentai ir pagalbos šauksmas... Visa tai, ką man teko stebėti ir išgirsti mūsų gausių dalykinių susitikimų – seminarų, konferencijų, pokalbių metu. *Visa tai liudijo Tavo tvirtą pasiryžimą ir altruistinį aukojimąsi gelbėti didžiausią Lietuvos turtą – mūsų vaikus,- jų sielas ir fizinę sveikatą. Tebūnie lemta šiai mano nuojautai tapti realybe*.

Norėčiau palinkėti Tau, Mielas Kolega, tobulinti minėtą Vaikų gelbėjimo metodiką. Juo lab, kad jos įgyvendinimui nereikalingi milijoniniai finansiniai ištekliai.

Iki susitikimų naujaisiais – 2009/2010 mokslo metais!

Nuoširdžiai
Albertas

Atgal

KURKIME ATEITĮ DRAUGE!

Aktualija

PESIMISTINIS OPTIMIZMAS

Lakštingala negali nečiulbėti

Pastovus PAPA skaitytojas, žvelgiantis į situaciją mokykloje bei visuomenėje ir pri-tariantis didžiuliai žurnale pateikiamų tei-ginių, ko gero, yra susidaręs pesimistinį požiūrį į analizuojamas aktualijas. Gal būt jam (kaip, prisipažinsiu, neretai ir man pa-čiam) kartais net kyla išdavikiška mintis: būtų protingiau (bet ne išmintingiau!) apie tokią situaciją negalvoti ir nekalbėti,- bent jau negandintume savo sveikatos. Tačiau, deja, pilietis, jaučiantis atsakomybę už savo vaikų ir anūkų likimą, Tautos valstybin-gumo išsaugojimą, *negali negalvoti, nekalbėti ir neraginti kitų...* Pasiduoti beviltiškam pe-simizmui būtų neišmintinga, nes nuo to situacija tik prastėja...

Antra vertus, gerai suprantu, kad mano (o gal ir Jūsų?) pastangos kontroliuoti esa-mą situaciją primena asmenį, bandantį krū-tine sustabdyti atlekiantį traukinio sąsta-tą... Beviltiška? Donkichišką pastangą? Sizifo darbas? – Sutinku. Ir užjaučiu jus, nes kiekvienas, kuris šiandien stengiasi kontroliuoti smurto smegduobės formavi-mąši šalyje, daugeliu atvejų esame panašūs į donkichotus...

Ir vėl paskutinėje vietoje...

Eilinį impulsą pesimistiniam nerimui suteikė neseniai perskaityta informacija⁴, kurioje britų mokslininkai iš Jorko univer-siteto pateikia 2006 metų duomenis apie vaikų padėtį 27 Europos Sąjungos valsty-

bėse, taip pat Norvegijoje ir Islandijoje. Analizei buvo pasirinkti šie rodikliai:

- materialinės sąlygos,
- gyvenamoji aplinka,
- situacija mokymo įstaigose,
- vaikų sveikata,
- santykiai šeimoje ir kt.

Ir ką gi? – Lietuvos rodikliai, apibūdi-nantys mūsų vaikų būtį, visose kategorijo-se buvo vieni prasčiausių, o galutinis ver-tinimas – 28-oji vieta iš 29. (Blogiau tik Maltoje.) Kartu su Lietuva (tarp blogiausias sąlygas vaikams sudarančių valstybių) yra Latvija, Bulgarija ir Rumunija. Šioje vietoje belieka apgailėstaujančiai ištarti: *apmaudu...*

Tačiau tai dar ne viskas: Lietuva užėmė *paskutinę* vietą *smurto ir žalingų įpročių pa-plitimo* kategorijoje. Čia mums lygių nėra. Ir todėl pesimistiniam nusiramini-mui vieto nebelyka: būtų tiesiog nepilietiška. To-dėl nejučia kyla nerimastingas klausimas: *kodėl Lietuvoje iš visų ES valstybių (o kai kuriais aspektais – net ir viso pasaulio kontekste) situacija yra prasčiausia!*? Ko-dėl alkoholi ir cigaretės Lietuvos paaugliai išbando anksčiau negu jų bendraamžiai Europos ir Šiaurės Amerikos šalyse?⁵ Ir t.t., ir pan.

Tradicinės priežasčių žvalgytuvės...

Atsakymai į šiuos ir panašius klausimus yra verti svarios premijos: mat, žinodami neigiamus veiksmus, galėtume ieškoti bū-dų ir priemonių, kaip situaciją kontroliuo-ti,- šalinti priežastis.

⁴ Lietuvos žinios, 2009 m. balandžio 22 d.

⁵ Dialogas, 2008 m. birželio 27 d.

Čia pabandyčiau paminėti keletą jų, kurios neretai sklendo seminarų ar konferencijų, analizuojančių vaikų smurto problemas, erdvėse. Iškart pastebėsiu: mano galva, tai tik svarbios, bet ne pačios svarbiausios priežastys. Štai keletas populiariesnių.

Viena dažniausiai nurodomų – *socializmo paveldas*. Pavyzdžiui, viena profesorė, aiškindama vaikų ir paauglių savižudybes ir žudymus, šią priežastį vienareikšmiai nurodo kaip svarbiausią. Tačiau tada kyla klausimas: kodėl „socializmo palikimas“, ta ideologinė „patirtis“ taip aktyviai savižudybėms neskatina Latvijos, Estijos bei kitų šalių, priklaususių buvusiam socializmo lageriui, vaikų? Juk šie kaimynai (čia galėtume paminėti ir lenkus, bulgarus, čekus...) taip pat paveldėjo tą patį socializmo palikimą... Manau, aktualų klausimą privalome palikti be atsakymo...

Kita priežastis: sakoma, mūsų tėvai *mažiausiai skiria dėmesio savo vaikams* – tik ~ 7 min./dieną. Tačiau vėlgi kyla klausimas: kodėl mūsų tėvai tokie abejingi savo vaikų likimui, jų gyvenimo pergalems ir pralaimėjimams, džiaugsmui ir neviltčiai? *Kur slypi tokio patriarchalinio išsigimimo šaknys?* Gal kas galėtų pateikti atsakymą į šį klausimą?

Arba vėl: mūsų tėvų daugiausia emigravo uždariauti į užsienius, palikdami savo vaikus likimo valiai... Bet *kodėl išsikerojo toks abejingumas?* – Blogos materialinės sąlygos? Drįščiau teigti, kad esama valstybių, kur ekonominė padėtis dar blogesnė, bet žmoniškumą stengiamasi išsaugoti...

Tradicinės priežastys Lietuvai netinka...

Hipotezinę išvadą (kad ne materialinės sąlygos kalčiausios dėl mūsų vaikų smurtavimo, kaip, beje, ir dėl didžiulės jų tėvų emigracijos bangos...) patvirtina toks faktas: 2006 m., pagal kurių duomenis britų mokslininkai atliko minėtus tyrimus, *Lietuvoje buvo pavydėtino pakilimo metai!* Pamenate, Europos ekonomistai ir finansininkai apie Lietuvos ekonomikos vystymąsi tąsyk

pavydžiai kalbėjo, kaip apie „Baltijos tigro šuolį“. Juk tuo metu (2001–2007 m. laikotarpiu, Statistikos departamento duomenimis) BVP kasmet augo nuo 6,6% iki 8,8%; nedarbas sumažėjo nuo 17,4% 2001 m. iki 4,3% 2007 m., o vidutinis darbo užmokestis pakilo beveik dvigubai – nuo 982 iki 1 813 litų... Ir vis *tiek lietuviams ir jų vaikams tuo metu atrodė, kad ekonominės šalies sąlygos yra prasčiausios, kad tokioje būties situacijoje smurtas ir priekabiavimas yra normalus žmonių bendravimo būdas...*

Kalčiausias – iešmininkas

Yra viena priežastis, kuri galėtų prisiimti didžiąją kaltės dalį dėl šalyje vyraujančios socialinės įtampos. Tai – *žiniasklaida*. Jos vaidmuo mūsų visuomenei – išskirtinis. Kodėl? – Mūsų dienraščių pirmieji puslapiai skaitytoją ypatingai dosniai vaišina smurtu, nusikaltimais, išsamiau prievartos scenų aprašymu... Čia pravartu prisiminti tyrimo, kurį neseniai atliko dr. G. Chomentauskas ir dr. D. Pūras⁶, rezultatus. Pasirodo, *nacionalinės žiniasklaidos gigantai blogio populiarinimui pirmuosiuose puslapiuose skiria net 22,8% vietos, o kitose šalyse tai gali prilygti išimtims: Anglijoje ir Amerikoje – 2,9%, o Lenkijoje 2,4%*⁷.

Taigi, mūsų žiniasklaida įtikina pilietį, kad pas mus yra blogiausia padėtis... Todėl belieka sprukti iš šalies, gelbėtis egoizmu grindžiamais veiksmais, arba tapti blogio skleidėju, tiražuotoju. Ar reikia stebėtis, kad net tuo metu (kai Lietuva buvo tituluojama „galingu Baltijos tigrą“, kai nedarbas mažėjo, kai uždaryti beveik padvigubėjo...) 56% tautiečių teigė, kad ekonominė situacija blogėja...

⁶ *Psichologija Tau*, 2009 sausio mėn. 13 d.

⁷ Minėti autoriai rašo: „Svarstydamas galimas nerimo, negatyvizmo priežastis vienas iš mūsų pasidalijo savo patyrimu, ir jis pasirodė bendras visiems mums: „Kai grįžtu gerai pasiilsėjęs ir atsipalaidavęs iš užsienio į Lietuvą, tereikia įlipti į lėktuvą ir paimti į rankas laikraštį – iš karto širdį suspaudžia nerimas, o iš veido dingsta šypsena“.

Šioje vietoje negaliu nepaminėti „argumento“, kurį vienoje radijo laidoje pateikė „Lietuvos ryto“ Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, atsakydamas į klausytojos priekaištus dėl mūsų žiniasklaidoje vyraujančių „blogio sumuštinių“, kur savižudybių „sluoksnį“ keičia prievartavimo scenarijų aprašai, o pastaruosius – vagystės, plėšimai... Taigi, šį kartą žurnalisto pasiaiškinimo logika man pasirodė „geležinė“: blogio faktų mes neišgalvojame, o tik juos pateikiame. Taigi, kol egzistuos blogis, tol apie jį rašysime.

Pradinuko komentaras

Norėčiau tikėti, kad pradinukas, net ir nepriklausantis indigo vaikų grupei, išgirdęs tokį „argumentą“ paklaustų: „Dėde redaktoriau, o kodėl nenorite žmonėms dovanoti gražaus ir gero poelgio pavyzdžių? Juk Lietuvoje jų taip pat pasitaiko. Aš, pavyzdžiui, žinau, kad mūsų kaimynė padovanojo sergančiam sūnui savo inkstą... Mokytoja pasakojo, kad jos gimtinėje šį pavasarį vienai padegėlių šeimai pagalbą teikė visas kaimas: vieni aukojo maisto, kiti drabužių, tretį statybinių medžiagų, o vietos mokyklos mokiniai iš savo santaupų surinko net 300 Lt... Galėčiau papasakoti ir apie mūsų klasės pastangas globoti netoli mokyklos gyvenančią vienišą senutę, kuriai už jos pinigus reguliariai nuperkame maisto produktų, atnešame malkų, o iš šulinio – kibirą vandens... Juk geri darbai teikia abipusio džiaugsmo. Galiu užtikrinti, kad ir jūs, laikraštyje pasakodamas apie žmonių atliktus gerus darbus, būtumėte žymiai laimingesnis...“

Beje, pratęsiu išsakytas pradinuko mintis apie laimę. Štai kaip apie jos sampratą rašo minėti autoriai – G. Chomentauskas ir D. Pūras: „Mūsų laimės supratimas irgi keistokas. Individualistiškas, formalus ir... klaidingas. *Laimę* mes net keturis kartus dažniau nei danai siejame su pinigais. O žmonių tarpusavio ryšys? *Draugystė*? Mes ją su laime siejame keturis kartus rečiau nei danai, nors *būtent žmonių bendravimo ypaty-*

bės daro žmogų ir laimingesnį, ir sveikesnį (kursyvas – A.P.).

Paauglio patarimai

Lyg ir užčiuopėme šalyje blogį generuojančią priežastį – žiniasklaidą. Šioje vietoje paauglys, taip pat nepriklausantis indigo vaikų grupei, pasakytų: „Turėdamas galvoje žiniasklaidos žalingą įtaką asmenybės vertybių brandai, aš klausiu: ar gi įmanoma laimėti futbolo rungtynes, jeigu mušame įvarčius į savo vartus?!“ Ir čia pat jis galėtų mums patarti: reikia organizuoti protesto akcijas prieš tokį lietuviškos žiniasklaidos išsigimimą. Galėčiau siūlyti vieną civilizuotą būdą: prašyti tėvus, kad jie atsikauptų blogiasklaidos prenumeratos. Užtikrinu, pajutę piniginių nuostolių degėsius, tokie leidėjai iš karto pradėtų keisti tiražuojamų vertybių turinį... O gal atsirastų ir toks dienraštis, kuris rašytų vien tik apie Gėrio ir Grožio faktus, puošiančius ir palydinčius mūsų gyvenimą. Tai reikštų, kad jo leidėjai atsisako bet kokių sąsajų su bulvarinės spaudos nykštukais...“

□ □ □

Ir vis tik nemanau, kad užčiuopėme tikrąją blogio geluonį, pasislėpusį požeminių žiniasklaidos kanalizacijos vamzdžių sistemoje. Taip, ji, ši sistema, kasdien amoralumo ir smurto srutomis nuodija mūsų vaikus, atima gyvenimo džiaugsmą iš vienišų kaimo senukų, o darbingo ir sveiko žmogaus viltį deformuoja į neviltį ir priverčia emigruoti iš savo gimtinės...

Tačiau yra dar vienas veiksnys, kurio galimybių mes kol kas neišnaudojame, nors jos, mano giliu įsitikinimu, galėtų teikti pagrįsto optimizmo. (Iš čia ir šio straipsnio pavadinimas...) Deja, unikalaus vektoriaus specifinių galimybių atskleidimas šioje publikacijoje užimtų daug vietos ir laiko... Galima galvoti, kad tai didelio darbo pradžia. Todėl norėčiau jį atidėti kitų mokslo metų PAPA numeriams. Juolab, kad vasaros naktys sudarys galimybių geriau apgalvoti inovatyvios rekomendacijos

esmę, apsvarstyti jos pagrįstumą ir praktinio taikymo galimybes.

O gal, mielas Skaitytojau, panorėsi įminti šią intriguojančią mįslę ir pateiksi savą atsakymo versiją, kuri, Apvaizdos dėka, bus efektyvesnė už manąjį sumanymą. Būtu nuostabi sėkmė!

Nuoširdžiai
Albertas

[Atgal](#)

KURKIME ATEITĮ DRAUGE!

Tęsiame publikacijų ciklą „Praktikumai“, kuriame talpinamos auklėjamosios temos iš Klasės auklėtojo knygos „Grožio ir Gėrio link“.

1. 1. 3. Šeimos reikšmės suvokimas. Meilė savo šeimai

Lolita Navickienė

Jūs turtingi, ar vargetos, gražuoliai, ar eilinės išvaizdos, įžymūs ar paprasti,- svarbiausia, kad Jūs – mano mylimi ir mylintys tėvai.

Integracija:

L. Navickienė. Spalvų šalis + A. Navickas. Pjesė „Ginčas“ (CD Nr. 2)

Įvadinė informacija

Kiekviena šeima yra panaši į gėlės žiedą: tėvai – žiedo šerdis, vidurys, į kurią įsikabinę žiedlapiai – vaikai, geriantys gyvenimo šviesą. Todėl gėlė be – žiedlapių, tarsi šeima be vaikų. Tačiau kodėl taip nutinka, kad vienu šeimų gyvenimas žydi kaip puikus, išpuoselėtas gėlynas, traukiantis prie savęs praeivių žvilgsnius. Juk tikriausiai kiekvienas pajutote, kaip smagu žiūrėti į išėjusias pasivaikščioti, drauge atostogaujančias ar smagiai laisvalaikį leidžiančias darnias šeimas, kai prie tvirto ir rūpestingo tėvo glaudžiasi švelni ir mylinti motina, o aplink linksmai žaidžia laimingi ir sveiki vaikai? Tačiau juk būna ir tokių šeimų, kurios panašios į pastirusius ir išdžiuvusius dagius, aplinkiniams, kaimynams, artimiesiems nukreiptus aštrius spyglius ir nenorinčius nei su savais, nei su svetimais bendrauti. Prie tokių žmonių nekyla noras artintis, nes žinai, kad gali susižeisti.

Visi mes esame susieti tarpusavyje tam tikrais jungiamaisiais ryšiais. Ir ne tik žmonės. Tikriausiai girdėjote simboliškai sakant, jog yra orkestro instrumentų (styginių, varinių, medinių, toninių ir ritminių mušamųjų), garsų (gama), raidžių (abėcėlė), spalvų (vaivorykštė), skaičių, formų ir kitos šeimos, su kuriomis vaikams mokykloje tenka susipažinti ir išmokti draugauti? Tad apie pastarąją – spalvų šeimą aš norėčiau paskaityti vieną istoriją.

Paklauskite, ką spalvos kartą sumąstė. Tačiau prieš pradėdant man skaityti pasaką, išsidėliokite prieš save ant suolo šias spalvas (tai gali būti mokytojo ar pačių mokinių iš anksto pasirengti juodos, raudonos, geltonos, žalios, mėlynos, pilkos, violetinės, baltos, rudos, rausvos, oranžinės, auksinės, sidabrinės spalvos nedideli popierėliai).

Ugdomosios veiklos nuostata

Klausydami mano pasakojamos istorijos pagal siužetinį vyksmą išdėliokite eilės tvarka prieš Jus esančias spalvas. (Pedagogas skaito pirmuosius 29 pasakos stulpelius iki žodžių „O kas toliau? Jie tartis pradėjo...“. Patartina pasaką skaityti panaudojant tariamo dialogo intonacijas.)

Spalvų šalis

Kokią pasaką tau pasekt sumaniau!
Apie ką? Na, sakyki, neslėpki daugiau!
Apie šalį spalvų! Apie ją aš žinau,
Juk spalvas aš pažįstu. Kitą seki geriau.

Tik spalvas tu žinai. O šalyj jų buvai?
Ne. Tad klausyki nuo seno kur randas jinai.
Ar toli? Už kalnų, ežerų ir gūdžių miškų,
Kur kelelį surasti painu ir klaidu.

Visos spalvos gyveno laimingai, darniai.
Čia jau viskas? Na, ne! Klausyk atidžiai!
Slinko dienos spalvotos, kol vienąsyk,
Juoda ėmė kad girtis. Kas toliau, pasakyk?

Visiems tarė: „Pakluskit! Aš – svarbiausia visų!
Ar spalvoms tai reikšminga buvo, svarbu?
Dar ir kaip! Troško pirmą vietą laimėt,
Ir laimingajai spalvai karūną uždėt!

O teisėjai kas buvo gražiausių spalvų?
Juk nuspręsti teisingai nelengva, keblu...
Išties, garbingu teisėju paskirtas tada,
Kas mato žemelę mėnesienoj nakčia.

Tik nakčia?! O diena? Tiesa ten kita?!
Nebūgštauk! Ir dieneles teisėja skirta.
Tai kas jie tokie? Mėnulis ir saulė!
Čia gal ir tiesybė, ne kokia apgaulė...

Jie mato dienos ir naktelės spalvas.
Todėl ir suprato visas problemas.
Dar pradžioj kiek tarės, pasikuždėjo,
„Pristatyt!“ Ir spalvos pradėjo...

O kaip? Jos visos savaip kalbėdamos gyrės,
Tai juokės, tarškėjo, į priekį vis yrės.
Kodėl? Tik viena būt geriausia verta,
Reikšminga, naudinga, tai reiškia – pirma!

Juoda paslaptinai išniro prieš Saulę,
Ir girtis valdingai, piktai nepaliauja,
Kad ji tai – mirtis, paslaptis, ir kerai...
Na, nereikia čia gąsdinti mūsų, gerai?

Vėliau kiek, pajutus teisėjų žvilgsnius,
Ji kiek susimąščiusiai dėstė žodžius:
- Ir vasarą, žiemą, ir naktį, ir dieną,
Apgobus laikau aš žemėj kiekvieną...

- Na, ne! – kad suspigo pilkoji spalva:
- Dar žemėje kartais juk būna migla!
Taip tarusi ji, vis blausės iš lėto,
Ir dingio slapčia, nes labai susigėdo.

Po to sušnarėjo brokatas brangus...
O kas tas brokatas? Karalius? Žmogus?
Tai medžiaga, kur didikai vilkėjo,
Violetinis dvelksmas pasklido be vėjo.

Jis buvo turtingas, bet vienišius baugus.
Toks atsiskyręs, nors dvasingas, taurus.
O ką jis teisėjams protingo kalbėjo?
Kad Dievą pažinti pats sugebėjo!

O kaip? Ramybėje meldės, kartojo žodžius,
Kad taurinti sielą privalo žmogus.
O kam? Kad širdyje mažyčio vaikelio
Vešėtų ir augtų gėrio daigeliai.

Tada po daugelio metų, siekių, darbų,
Kiti pagalvotų: „Štai tokį – gerbiu!“
Tu man pasakyk, ar kalbėjo balta?
Parūpo, ar varžės baltoji spalva?

Na, žinoma! Toji – drąsi ir reikšminga,
Tyra, skaisti, švari ir prasminga.
Jaunosios suknelė juk būna balta,
Ir angelo sparnas, ir fėja gera.

Net pačios spalvos drauge patyliukais,
Užmesdavo retkarčiais baltą baltuką?
Kas tai? Baltas šydas kaip miglos, rūkai.
O kam? Jos tikėjo: globos angelai!

Tos spalvos – lyg žmonės. Keisti, saviti...
Nes visa aplink vienos Rankos tverti.
Tai spalvos jau visos suėjo būrin?
Dar ne, kelios rengės vėl girtis savim.

*Gerai, bet juoda – ne mirties vien blogybė,
Ji dar elegantiškai solidi prakilnybė.
Kuri trokšta turtų, prabangos ir valdžios...
Gal geriau paklauskim kitos mes spalvos?*

*Gerai. Raudona tarė: Aš būsiu valdžia!
- Ir virs, kunkuliuos būtis su aistra!
Juk kraujas raudonas, raudona ugnis!
Kaip žinia, man lemta tokia prigimtis.*

*O kaip geltona? Ji šaipės, kvatojo,
Su saule pažaidus, zuikučius viliojo.
Blyksėjo taip ryškiai, po to iš pavydo
Pavargo ir ėmusi bėgti – paslydo.*

*Žalia? Ar ji buvo? O taip! Vis rami,
Gyvybės pilna, su stipria viltimi.
Juk daigas asfaltą gal' prakiurdyti,
Kai siekia išvysti saulelę, mažyti.*

*Tai spalva mėlyna buvo ir tarp visų?
O kaip! Susikaupus, protingu žvilgsniu,
Ji priminė saulei skaisčią žydrynę,
O žvaigždei – mėnulio platybę naktinę.*

Ugdomosios veiklos nuostatos tęsinys

Pasiklausę šios muzikinės iliustracijos nuspręskite, ar išrinko spalvos iš savo tarpo gražiausią ir reikšmingiausią? Kaip pasibaigė šis konkursas?

Muzikos klausymas – Pjesė „Ginčas“ (CD Nr. 2)

Dorinis disputas

Dėkoju už jūsų įdomius pasisakymus. Ypač man įstrigo mintis: sprendžiant iš ką tik nuskambėjusios muzikinės iliustracijos intonacijų, šis spalvų ginčas ėmė priminti gana pakilų paukščių čiulbesį, pasibaigusį ramiai šviesia būseną. Juk kūrinio pabaigoje muzikos tempas visai sulėtėjo, garso stiprumas, t. y. dinamika susilpnėjo. Pasiklausykite, kas spalvų šalyje toliau nutiko.

*O kas toliau? Ar jie tartis pradėjo?
Taip! Saulė ir Mėnuo teiravosi vėjo,
Bet nieko nepesė tik šaukė garsiau,
Nes saulei – skaistesnės spalvos gražiau.*

*O mėnuo blankiąsias palaikė spalvas,
Nes naktį šviesa tur' savas taisykles.
Tai ką jie nusprendė? Jie mąstė, dūmojo,
Bet skoniai jų skyrės. Tuomet sugalvojo!*

*O ką? Jie nutarė vaiko paklausti,
Kurs smėlio dėžėj tuomet žaidė rimčiausiai.
Vaiko?! Jis gal žinoti? Nuspręsti jis gali,
Ko netgi nepajėgė rast visagaliai?*

*Taip! Vaikas, paklauses, ką kalba jam saulė,
Ką mėnuo jam siūlė šešėlių pasaulij,*

*Į priekį išėjo rudoji spalva,
Tokia paprasta, santūri ir sava.
- Aš suteikiu namui ramybę, jaukumą,
Ar pamemat ažuolo, uosio glotnumą?*

*Aš žemę myliu ir gerbiu vyriškumą,
Nes vyrai tikri gerbia rudąjį rūbą.
- Užtat mergaitėms patinka rausva! –
Užsiplieskė greit rūpestinga spalva.*

*Aš švelniai gaubiu, raminu, kai nelengva,
Širdelę sušildau, jei dūsauti tenka.
Todėl vaikų kambariuos – aš sava!
- Bet, Saule! Trapi ir saldi ši spalva!*

*- Kas šitai pasakė? Kas šaipos, bedaliai?!
Oranžinis vėjas suriko kiek gali.
- Oranžinis dvelksmas – tai dvasios jėga!
„Pakaks!“ – nusprendė teisėjų pora.*

*Sidabrinė patinka, nes seneliai pražilę,
Ruda, nes brolis su strazdanom gimęs.
Oranžinė – irgi, nes brolio plaukai,
Tokie ugniniai ugniniai visai.*

*Rausva – ir graži, kaip sesutės skruostai,
Parausta, kai švelniai juos kartais paglostai.
Graži dar geltona, nes sesės kasa,
Stora ir ilga, tik tampyt – nevalia.*

*Tad man ... visos spalvos gražiausios yra!
Nes mylimiesiems – jos puošmena! –
Atsakė jiems vaikas, baigęs pilį statyti,
Iš gelsvo smėliuko? Taip, mielas mažyti.*

*Aukštai virš galvos tvieskė žydras dangus,
Kvepėjo aplinkui gėlynas vešlus.*

*Greit rimtas pasakė: – Graži man **balta!**
Nes mano mamytės baltutė oda.*

***Mėlynai violetinės** mamytės akelės,
Jos tyros ir švelnios, kaip lino žiedelis.
O lūpos – **raudonos**, kai juokias smagiai,
Tada, man atrodo, jog sklando drugiai.*

*Graži dar **žalia**. Tėčio akys juk žalios,
Kaip samanų gojū, švelnios ir savos.
Juoda dar patinka. Juodi jo plaukai.
Tokie garbiniuoti, kaip platūs žiedai.*

***Žalias** žiogas smuikelį virkdė sau po lapu,
Raudona boružėlė mušė jam būgneliu.*

*O toliau visos spalvos kaip sugyveno?
Jos pradžioj sukluso, vėliau – jau kikenė,
Kad paikas tas noras būt svarbiausiai visų.
Suprato: reik džiaugtis, kad tiesiog gyvenu!*

Dorinis disputo tęsinys

1. Kuri spalva buvo vaikui gražiausia? (visos spalvos) Ar galima sakyti, kad iš visų spalvų gražiausia yra balta, nes ji sudaro vaivorykštę? Kodėl?
2. Pažvelkite į prieš save gulinčius spalvotus lapelius. Kokia seka juos išdėliojote? (Mokytojas primena, jog pasakoje spalvos prisistatė tokia tvarka: juoda, raudona, geltona, žalia, mėlyna, pilka, violetinė, balta, ruda, rausva, oranžinė).

Dabar apžiūrėkite priešais Jus esančius lapelius, kuriuose surašyti kiekvienai spalvai būdingi bruožai, tačiau jos pavadinimas neparašytas, – paliktas punktyrine linija pažymėtas tuščias tarpas (*mokytojas išdalina lapelius su spalvų apibūdinimais, tačiau skliausteliuose pažymėtos spalvos pavadinimo nenurodo*). Ar prisimenate kiekvienos spalvos charakteristiką, t.y. **būseną**, kurią ji išreiškia? Jei taip, tai punktyrinės linijos vietoje įrašykite spalvos pavadinimą ir padėkite ties juo jį atitinkančią spalvą. (*Jei mokiniai sunkiai prisimins spalvų reikšmes, mokytojas gali mokiniams pasaką paskaityti dar kartą*).

- valdinga, paslaptina, pikta, elegantiška, mirties praradimų spalva (*juoda*);
- valdinga, ugninga, karališka, energinga spalva (*raudona*);
- linksma, saulėta, pakili, nuotaikinga, šiek tiek pavydi spalva (*geltona*);
- rami, švelni, gyvybinga, teikianti jėgų, kviečianti sutarti spalva (*žalia*);
- susikaupusi, kiek šaltoka, svajinga, susimąsčiusi spalva (*mėlyna*);
- prislopinta, apsilbaususi, nenorinti bendrauti, uždara, liūdnoka, vieniša, niūri spalva (*pilka*);
- dvasinga, tauri, susimąsčiusi, atsiskyrusi, liūdnoka, rami, gana vieniša spalva (*violetinė*);
- tyra, skaisti, švelni, iškilminga, garbinga, stebuklinga spalva (*balta*);
- rami, žemiška, tvirta, vyriška, gyvybinga spalva (*ruda*);
- rūpestinga, raminanti, švelni, jautri, geranoriška spalva (*rausva*);
- energinga, atkreipianti į save dėmesį, dvasinga, pakili, linkusi konfliktuoti spalva (*oranžinė*).

3. Surašykite savo šeimos „spalvas“, t. y. kokie Jūsų šeimos narių plaukai, akys, oda? Kokia spalva mėgsta Jūsų mama, tėtis, sesuo, brolis, seneliai? Kodėl? Sudėliokite iš tokių spalvų kvadratėlių savo šeimos „geles“. Kas joms bus būdinga?
4. Yra pasakojimas apie pasiklydusį vaiką, kuris verkė aikštėje. Prie jo greit susirinko gerširdžių žmonių būrys.
 - Kodėl tu verki? – klausinėjo puošnios moterys.
 - Aš pamečiau savo mamą!

- O kokia tavo mama? Kaip ji atrodo? Gal aš galiu būti tavo mama?
- Ne! Mano mamos labai gražios akys! Ji pati geriausia ir turi rankose maišelį su bandede, – kūkčiojo mažylis.

Minia aplink verkiantį vaiką vis tirštėjo, kol pro susigrūdusius žmones nelauktai ėmė brautis jauna moteris.

- Čia mano vaikas! Ak, koks jis neklaūžada! Matai, kas būna, kai manęs neklausai... – jau kiek ramiau ji kreipėsi į užsiverkusį mažylį, švelniai imdama jį ant rankų. Visi žmonės atsitraukė ir susidomėję žvelgė į moterį. Ji buvo elgeta.

Vaikui jo mama ir tėtis yra brangiausi žmonės pasaulyje. Ar visada sugebate deramai jiems padėkoti? Juk jie kas rytą išleidžia Jus į mokyklą, maitina, slaugo, saugo, globoja, moko, rūpinasi Jūsų ateitimi. Kokie dar žmonės padeda Jus auginti?

5. Spalvų šalyje nebuvo gražiausios ir reikšmingiausios spalvos, todėl ir šeimoje negali būti mylimiausio ar svarbiausio šeimos nario. Kodėl? Ar žinote, kad „sudėjus“ (sumaišius) vaivorykštės spalvas į vieną, gaunasi balta? Gal taip ir šeimoje turėtų būti: kiekvienas šeimos narys yra gražus, puikus, savitas?.. Tačiau reikia siekti, kad visų šeimos narių, t.y. jų spalvų visuma taptų šviri balta spalva

Papildomai šią temą dar galima nagrinėti:

1. Tarptautinė vaikų gynimo diena (06-01): Šalyje vyksta teigiami ir neigiami vaikų padėties pokyčiai. Vaikai iki 18 metų amžiaus sudaro ketvirtadalį Lietuvos gyventojų. Viso jų yra ~930 tūkstančių. Gimstamumas per pastaruosius šešerius metus sumažėjo trečdaliu (33 %). 1997 metais gimė 37695 vaikai, o tėvų globos neteko 3179 vaikai. Jeigu šis procesas nebus pristabdytas, ateityje tėvų globos neteks kas dešimtas šalies vaikas. Jei yra šalia mūsų bent vienas nelaimingas mažylis, tai mes negalime jaustis laimingi ir sakyti, kad tai mūsų neliečia. Nes kaip mažytėje stiklo šukėje gali atsispindėti visas žydras dangus ir saulė, taip danguje žėrinti saulė mato savo atvaizdą kiekvienoje stiklo šukėje. Visi mes esame susiję. Ar yra Jūsų pažįstamų tarpe vaikų, kurie jaučiasi šeimoje nelaimingi? Ar bandėte jiems padėti?

2. Tarptautinė šeimos diena (05-15): Sakoma, kad tikrai gera motina yra ta, kuri sugeba atstoti ir tėtį. Skyrybos šeimoje vaikams yra labai skaudus dalykas. Kur gali tokie vaikai ieškoti paguodos, kai atrodo gyvenimas netikėtai išmuša pagrindą iš po kojų? Kuo gali patys vaikai prisidėti prie santarvės šeimoje stiprinimo?

Atgal

Rimantė Šalaševičiūtė,
Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Ar vaikai yra saugūs šeimoje? Kokios institucijos ir kokie įstatymai juos saugo?

Parengta pagal pranešimą, skaitytą LR Seime
2009 m. gegužės 15 dieną

Vaikui saugumas šeimoje – tai mamos ir tėčio rankų lopšys, padaršiniai žengiant pirmuosius pasaulio pažinimo žingsnius, ateities gerovės kūrimas, tiesiog žinojimas, jog visuomet, kad ir kas atsitiktų, jis sulauks pagalbos ir paramos, kad jam bus leista džiaugtis nerūpestinga vaikyste.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Tačiau, iš kitos pusės, šeima yra tarsi miniatiūrinė visuomenė joje augančiam vaikui. Šeimoje, kurios gyvenime vyksta socialiniai, dvasiniai, doroviniai ir psichologiniai procesai, vaikas įgyja gyvenimiškos patirties, išmoksta bendravimo su aplinkiniais taisyklių, vystosi kaip asmenybė ir apskritai šeimos pagalbos dėka jis tampa pilnaverčiu visuomenės nariu. Dėl šių priežasčių ypatingai svarbu, kad į šeimą – pagrindinę visuomenės ląstelę ir natūralią visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinką, kaip tai yra numatyta Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos preambulėje, būtų kreipiamas ypatingas dėmesys.

Žinoma, pirmiausia tėvai yra atsakingi už vaiko interesų, taip pat ir jo visapusiško saugumo, užtikrinimą, tai jų svarbiausias rūpestis auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais. Tačiau atsižvelgus į tai, jog tėvai ne visuomet geba, nori ar dėl nuo jų nepriklausančių aplinkybių pajėgia tinkamai pasirūpinti vaiku, valstybė turėtų imtis priemonių, užtikrinančių, kad šeimoje būtų įgyvendinamos vaiko teisės ir tenkinami jo poreikiai.

Didelį nerimą kelia vaiko apsauga nuo fizinio, psichologinio ir seksualinio smurto šeimoje. Nors, pagal savivaldybių vaikų teisių apsaugos tarnybų pateikiamus oficialius duomenis, smurtą patyrusių vaikų skaičius 2008 m. sumažėjo⁸, be to, mažesnių vaikų, nukentėjusių nuo tėvų, patėvių, įtėvių ir globėjų nusikalstamų veikų, skaičių užregistravo ir policijos pareigūnai⁹, visuomenės informavimo priemonėse beveik kasdien pateikiami tė-

⁸ Palyginimui: 2008 m. smurtą patyrė 1048 vaikai, o 2007 m. – 1778 vaikai.

⁹ Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateikiama informacija, 2008 m. tokių vaikų buvo 429, o 2007 m. – 696.

vų prievartos prieš vaiką atvejų pavyzdžiai¹⁰, o ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gaunami skundai dėl smurto šeimoje¹¹ vis dažniau priverčia susimąstyti, kodėl tai vyksta, kokios tėvų (įtėvių, globėjų) agresijos priežastys, ar įmanoma šią situaciją suvaldyti.

Kriminologiniai, sociologiniai, psichologiniai ir kiti įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad smurtas prieš vaikus – multidisciplininė problema, o šį reiškinį lemia visas kompleksas įvairaus lygmens (individo ir aplinkos) ir įvairaus pobūdžio (socialinio, psichologinio, biologinio, medicininio ir kt.) veiksnių bei priežasčių tam tikra sistema. Dėl šios priežasties smurto prevencija ir pagalbos teikimas jį patyrusiems vaikams ir šeimoms gali būti veiksmingas tik tuo atveju, jeigu bus užtikrintas visais lygiais bei požiūriais suderintas poveikis vaikui ir šeimai su socialinių, teisinių, pedagoginių, finansinių ir kitų priemonių sistema.

Svarbus vaidmuo šioje sistemoje tenka teisinėms nuostatoms, ugdančioms visuomenės nepakantumą smurtui prieš vaikus bei įtvirtinančioms smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos jiems priemones. Šiuo požiūriu būtų galima išskirti 2003 m. Lietuvos Respublikos Seimo priimtą Vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją bei šios koncepcijos pagrindu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintą Vaiko gerovės valstybės politikos strategiją ir jos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 m. planą, kuriame, sprendžiant su vaiko saugumu ir pagalba šeimai bei vaikui susijusias problemas, numatyta didinti tėvų atsakomybę už vaiko teisių įgyvendinimą; skatinti koordinavimą ir bendradarbiavimą tarp valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, nevyriausybinių organizacijų ir visuomenės; sukurti šeimai ir vaikui būtinų paslaugų tinklą ir užtikrinti bei gerinti šių paslaugų kokybę bei tobulinti specialistų, dirbančių vaiko gerovės srityje, kvalifikaciją. Taip pat paminėtina ir Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008–2010 m. programa, įtvirtinanti tokias smurto prevencijos priemones, kaip pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinių rekomendacijų parengimą, vaiko teisių apsaugos specialistų bei socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, mokymą smurto prieš vaikus, prekybos žmonėmis (nepilnamečiais), seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos, pagalbos ir kontrolės klausimais ir pan.

Analizuojamu požiūriu yra svarbu išvengti smurtu paremto vaikų auklėjimo. Daugelis suaugusiųjų mano, kad vaiko mušimas yra efektyvus auklėjimo metodas. Tačiau bausmė, ypač fizinė, nemoko vaiko teisingai elgtis ateityje, neskatina noro keistis, žaloja jo fizinę ir psichinę sveikatą, todėl svarbu propaguoti teiginį, kad mušimas (smurtas) yra grubus vaiko teisių pažeidimas ir kad vaiko auklėjimas visų pirma turi būti pagrįstas bendradarbiavimu, o ne besąlygišku paklusnumu.

Lietuva, ratifikuodama Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas, įsipareigojo imtis visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir kitų priemonių Konvencijoje pripažintoms vaiko teisėms įgyvendinti bei apginti vaiką nuo įvairaus pobūdžio fizinio, psichologinio ir kito smurto. Todėl džiaugiuosi, kad Lietuvos Respublikos Seimo nariai, atsižvelgdami į vaiko teisių užtikrinimo svarbą ir į tai, jog fizinių bausmių taikymas pažeidžia vaiko prigimtine teisę į orumą ir fizinį neliečiamumą, visiškai neseniai pritarė ati-

¹⁰ „Neblaivus tėvas sumušė 15 metų paauglį“, „į Vilniaus ligoninę pristatytas ir dėl galvos sužalojimų paguldytas 11 metų berniukas“, „neblaivus tėvas savaitgalį išdrįso ranką pakelti prieš nė metukų neturinčią savo dukrelę“, „Kauno medicinos universiteto klinikų medikai jau trečią dieną kovoja dėl pusantrų metų berniuko, kurį sunkiai sužalojo tėvas, gyvybės“...

¹¹ 2008 m. tokių skundų buvo gauta 62, iš jų: dėl fizinio smurto – 31, dėl psichologinio smurto – 23 ir dėl seksualinio smurto – 8.

tinkamiems Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatų pakeitimams, įtvirtinantiems tiesioginį draudimą naudoti visų rūšių smurtą prieš vaikus.

Pažymėtina, kad sprendžiant smurto šeimoje ir smurto prieš vaikus problemą yra būtina užtikrinti ir tinkamą baudžiamųjų ir civilinių teisės normų numatytų smurto aukos apsaugos mechanizmų taikymą, t. y. įpareigojimo gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo įgyvendinimą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.65 straipsnio 1 dalyje ir 2 dalies 1 punkte numatyta, kad teismas, atsižvelgdamas į sutuoktinių vaikų, taip pat į vieno sutuoktinio interesus, gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kol bus priimtas teismo sprendimas, t. y. įpareigoti, esant galimybei, vieną sutuoktinį gyventi skyrium.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 132¹ straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta, kad ikiteisminio tyrimo metu prokuroro prašymu ikiteisminio tyrimo teisėjas nutarimi gali įtariamąjį įpareigoti gyventi skyriumi nuo nukentėjusiojo, nebendrauti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiuoju ir kartu su juo gyvenančiais asmenimis, nesilankyti nurodytose vietose, kuriose būna nukentėjusysis ar kartu su juo gyvenantys asmenys, jeigu pagrįstai manoma, kad jis, gyvendamas kartu su nukentėjusiuoju, bandys neteisėtai paveikti nukentėjusįjį arba nukentėjusiajam ar kartu su juo gyvenantiems asmenims darys naujas nusikalstamas veikas.

Deja, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos turimais duomenimis, įgyvendinant minėtas nuostatas šiuo metu Lietuvoje yra formuojama teisei prieštaraujanti praktika, kai teisių apribojimą patiria smurto auka – smurto šeimoje atvejais, kai būtinas aukos ir smurtautojo atskyrimas, paprastai iškeldinama moteris kartu su vaikais, o smurtautojas dėl gana subjektyvių priežasčių ir aplinkybių (neturi kito būsto ar pakankamai lėšų jo nuomai ir pan.), lieka šeimos gyvenamojoje vietoje. Dėl tokios susiklosčiusios situacijos, būtent moteris kartu su vaikais yra priversta ieškotis prieglaudos nevyriausybinėse organizacijose ar savivaldybių įsteigtose įstaigose, o tai neatitinka nuo smurto nukentėjusio asmens, ypačtinai vaiko, teisių ir teisėtų interesų. Be to, paminėtina ir tai, jog nepakankama valstybės pagalba ir parama bei tokios subjektyvios aplinkybės kaip gyvenamasis būstas ir susikurta gerovė lemia dažną smurtą kenčiančių šeimos narių sprendimą pasilikti gyventi kartu su smurtautoju ir tam tikra prasme tapti priklausomais nuo jo elgesio. Praktikoje moteris dažnai tampa smurtautojo bendrininke, nutylėdama apie smurtą šeimoje vaikų atžvilgiu. Pripratusi prie smurtinio elgesio bei nepažinusi kito gyvenimo būdo, moteris nėra pajėgi kovoti su smurtu šeimoje, todėl darytina prielaida, kad atsiradus galimybei teismams įpareigoti smurtautojus dalyvauti smurtinį elgesį koreguojančiose programose, tiek smurtautojas, tiek smurto aukai galėtų objektyviai įvertinti smurto pasekmes bei galimus šios problemos sprendimo būdus.

Remiantis Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2008 metais parengtomis Rekomendacijomis policijos pareigūnams, sprendžiantiems konfliktų šeimoje atvejus, ydingą praktiką taip pat būtų galima keisti įstatymuose aiškiai apibrėžiant aukos ir smurtautojo atskyrimo įgyvendinimo procedūrą, teisėsaugos institucijų pareigas bei aukos teisių gynimo prioritetą. Be to, mano nuomone, efektyviau taikyti minėtas teisės normas leistų pakankamas skaičius įsteigtų krizių centrų, kuriuose skyriumi gyventi įpareigotas asmuo turėtų galimybę ne tik tenkinti būtinus poreikius, pavyzdžiui, gauti nakvynę, bet ir sulaukti kompleksinės kompetentingų specialistų – psichologo, priklausomybės ligų specialisto, socialinio darbuotojo, psichiatro ir kitų – pagalbos.

Kita teisinė priemonė, kuri įgalina apsaugoti vaiką nuo tėvų neteisėtų veiksmų jo atžvilgiu ir dėl to kilusios grėsmės sveikatai ar gyvybei, yra vaiko paėmimas iš jam nesau-

gios šeimos aplinkos. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Bendrieji vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai ir Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtinti Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai numato, kad kai tėvai ar kitas teisėtas vaiko atstovas smurtaudamas arba kitaip sukeldamas pavojų vaikui piktnaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla reali grėsmė vaiko sveikatai ar gyvybei, vaiko teisių apsaugos institucija kartu su policija turi nedelsdami vykti į vaiko namus ar kitą jo buvimo vietą ir, įvertinę vaiko gyvenamąją aplinką, grėsmę jo sveikatai, gyvybei ir saugumui bei, esant būtinybei, laikinai paimti vaiką iš tėvų. Tačiau ir šioje srityje, kaip parodė Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje atliktas tyrimas, egzistuoja problemos – dėl žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumo tik 5 savivaldybėse yra patvirtintas vaiko teisių apsaugos specialistų budėjimo namuose po darbo grafikas ir už šį darbą nustatyta apmokėjimo tvarka, todėl vaiko teisių įgyvendinimo šeimose kontrolė po darbo valandų nėra efektyviai užtikrinama.

Apibendrinus tyrimo metu išsakytas nuomones dėl vaiko paėmimo iš šeimos buvo pastebėta, kad savivaldybių ir policijos įstaigų požiūris į tarpusavio bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje iš esmės skiriasi – savivaldybių įstaigos teigė nesant bendradarbiavimo su policijos pareigūnais problemų, tuo tarpu didžioji dauguma policijos įstaigų nurodė susiduriančios su bendradarbiavimo problemomis, nes, pasibaigus savivaldybės administracijos darbo laikui, jie negali susiekti su vaiko teisių apsaugos specialistais, specialistai atsisako vykti į šeimas pasibaigus jų darbo laikui ir pan.

Apskritai, keičiantis visuomenės socialinėms ir ekonominėms sąlygoms, keičiasi ir šeima. Ji turi prisitaikyti prie naujų aplinkybių, keisti gyvenimo stilių, savo funkcijas bei elgseną. Tačiau nenuostabu, kad ne visos šeimos pajėgia prisitaikyti prie sparčių permainų, o tai dažnai nulemia staigius ir esminius šeimos kaip sociokultūrinio instituto pokyčius, jos vidinius saitus, gyvenimo stilių bei elgseną. Be to, ekonominės reformos padidina šeimų gyvenimo sąlygų skirtumus ir išryškina silpnąsias šeimos vietas. Dėl šių priežasčių šeimai šiandien reikia skirti ypatingą dėmesį ir paramą, padėti jai spręsti iškilusias problemas, tuo užtikrinant vaiko fizinį, emocinį ir ekonominį saugumą joje.

Daugiausiai pagalbos reikia socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams, tačiau nors Lietuvoje socialinių darbuotojų skaičius po truputį didėja, vis dar nepakankamas jų skaičius lemia ribotas galimybes padėti ir dirbti efektyvų prevencinį darbą, dėl ko praktikoje dažniau galima stebėti intervencijos į socialinės rizikos šeimą atvejų nei džiaugtis sėkmingo prevencinio darbo rezultatais. Socialinių paslaugų įvairovė, jų kokybė ir suteikimas reikiamu laiku dažnai leistų išvengti vaiko paėmimo iš krizės ištiktos šeimos, greičiau atstatyti vaikui tinkamą aplinką ir apskritai leistų tikėtis teigiamų pokyčių, socialinės rizikos ar krizėje atsidūrusių šeimų mažėjimo. Socialinės rizikos šeimoms neretai teikiama tik materialinė parama, bet ne socialinės ar švietimo paslaugos (tėvams trūksta socialinių įgūdžių, atsakomybės už savo vaiką, neretai jie neturi elementarių tėvystės įgūdžių), tuo tarpu šeima, gaunanti tinkamas socialines paslaugas, mano manymu, gali išmokti tinkamai pasirūpinti savo vaikais, jų auklėjimu ir priežiūra.

Tiesa, nežinojimas kaip spręsti vaikui kylančias problemas, kokiomis priemonėmis jį auklėti ir kas geriausiai atitinka vaiko poreikius būdingas ne tik socialinės rizikos šeimai. Visuomenėje yra susiformavusi nuomonė, kad tėvai turi prigimtinis įgūdžius „teisingai“ auginti, auklėti ir prižiūrėti vaikus, užtikrinti jų visapusišką gerovę ir lemti jų likimą. Tačiau nūdienu rodo, kad ne visi tėvai turi auklėjimo įgūdžius. Dažnai užmirštama, kad auklėjimo įgūdžiai yra įgyjami, o ne atsiranda savaime, todėl juos reikia išsiugdyti. Valstybė, būdama atsakinga už savo mažųjų piliečių ateitį, turėtų prisiimti didesnę atsakomybę šiame ugdymo procese. Svarbu organizuoti patrauklų visuomenės švietimą apie tinkamą

vaikų auklėjimą, ugdyti pilietiškumą ir netoleranciją smurtui šeimoje, pagarbą šeimai kaip vertybei. Ypač svarbu tėvų švietimą įtvirtinti kaip naują paramos šeimai kryptį, kuri apimtų tėvų švietimo programų rengimą ir vykdymą, o pastarųjų pagrindą sudarytų tėvų konsultavimas humanišku santykių svarbos, mokėjimo adekvačiai reikšti jausmus vaikui klausimais, konkrečių žinių apie krizių įveikimą, vaiko vystymąsi ir jo poreikius suteikimas.

Suprasdama, kad pirmiausia šeimoje vaikas patiria socialinę sanglaudą ir jos išmoksta, o šeimos santykių modelį vėliau panaudoja bendraudamas su kitais sociumo nariais ir siekdama, kad vaikų auklėjimas visų pirma būtų grindžiamas pozityviomis nuostatomis, šių metų balandžio mėnesį subūriau darbo grupę, kurią sudaro Lietuvos tėvų forumo, Socialinės komunikacijos instituto, Teisingumo ir Sveikatos apsaugos ministerijų, Policijos departamento, Lietuvos moksleivių sąjungos, Lietuvos mokinių parlamento ir kitų institucijų atstovai. Vienas iš mūsų tikslų – prisidėti prie pozityvių tėvystės įgūdžių ugdymo skatinimo, kad tėvų elgesys auklėjant vaiką ir vedant jį į suaugusiųjų gyvenimą būtų pagrįstas vaiko interesais, jo puoselėjimu, galių jam suteikimu ir pripažinimu.

Pabaigai norėčiau pasakyti, kad nėra blogų šeimų, yra tik tokios, kurioms nepadedama atsakingai auginti vaikų, todėl raginu ir tikiu, kad bendrų pastangų dėka ir vadovaudamiesi bendradarbiavimo principais pasieksime pozityvių pokyčių vaiko fizinio, emocinio, socialinio ir ekonominio saugumo srityje. Šeima – lyg sodas, kurį, norint išauginti, reikia įdėti labai daug pastangų. Nepaisant to, auginkime šį sodą taip, kad juo galėtų didžiulis ir ateities kartos.

Atgal

Rasa Dičpetrienė,
VO „Gelbėkit vaikus“
generalinė sekretorė

Socialinė iniciatyva **„AUGINK ATSAKINGAI 2008–2010 m.“**

*Parengta pagal pranešimą, skaitytą LR Seime
2009 m. gegužės 15 dieną*

2009 m gegužės 15 d., minint Tarptautinę Šeimos dieną, LR Seime buvo surengta Tarptautinė konferencija *Augink atsakingai: kūrybingi ir drąsūs vaikai - naujosios kartos pagrindas*. Renginio tikslas - atkreipti visuomenės, ypač Seimo narių dėmesį į šiuolaikines vaikų auklėjimo problemas. Juk, TNS-Gallup 2008 m. tyrimo duomenimis, mūsų šeimose smurtą patiria 48 proc. vaikų, o kas antroje Lietuvos šeimoje vaikai auklėjami fizinėmis bausmėmis ir draudimais. Visuotinė problema tampa „betėvių“ vaikų karta, tėvams gyviems esant... Ne retoriškai klausiu: ar galime būti abejingi fizinių bausmių taikymui ir jų plitimui, jeigu jos dažniausiai turi neigiamas pasekmes vaiko sveikatai, skatina vaiko anti-socialinį elgesį, smurto toleravimą ir taikymą ateityje?

Nesinorėtų kalbėti apie tokius neigiamus dalykus, minint Tarptautinę šeimos dieną. Tačiau artėja kita reikšminga data – birželio 1-oji – *Tarptautinė vaikų gynimo diena*, kurios vertybių kontekste minėtus neigiamus TNS-Gallup tyrimo faktus priimi kaip pilietinį imperatyvą veikti, ieškoti, kurti, atrasti... Veikti mūsų vaikų, mūsų visų ateities labui. Manychiau, mūsų - „Omnitel“ ir „Gelbėkit vaikus“ - parengtas projektas „Augink atsakingai“ kaip tik ir orientuoja tokių kilnių siekiamybių įgyvendinimui. Dar daugiau, jis turi didžiules galimybes tapti sėkmingu valdžios, visuomeninių organizacijų ir verslo partnerystės projektu, pasižyminčiu išbaigtu procesu, nacionaline sklaida ir palaikymu visuomenėje. Jau dabar mūsų partneriai yra LR Seimo Žmogaus teisių komitetas, LR Švietimo ir mokslo ministerija, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga.

Auklėjimas paklusnumą ir baimę skatinančiais metodais nesudaro sąlygų vaikams tobulėti, tapti lyderiais, ugdyti atsakomybę. Taip suprantant šią pedagoginę problemą ir buvo sukurta socialinė iniciatyva, kuri padėtų užauginti naująją kartą, turinčią į ateitį nukreiptos produktyvios kūrybinės energijos. 2008 m. gegužę visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“ kartu su „Omnitel“ paskelbė 3-jų metų socialinę iniciatyvą „Augink at-

sakingai”. „Gelbėkit vaikus“ organizacija tiki, kad jaunąją kartą galima ir būtina užauginti teisingais žmonėmis, įdiegiant jiems kūrybiškumą ir pilietinį pasitikėjimą savo jėgomis.

„Augink atsakingai“:

- *tikslas* - iki 2010 m. perpus sumažinti smurto prieš vaikus taikymą ir toleravimą šeimose;
- *misija* – dvasingai bendraujant su vaikais užauginti kūrybingas ir iniciatyvias asmenybes – laimingesnės ir pažangesnės visuomenės pagrindą.

„Augink atsakingai“ pagrindinės veiksmų kryptys:

- skatinti visuomenės sąmoningumą bei pritarimą iniciatyvai;
- edukuoti visuomenę apie pozityvią tėvystę suteikiant profesionalią pagalbą – žinių ir atitinkamų įgūdžių tėvams, socialiniams pedagogams, mokytojams.

Glaustai paminėsiu tai, ką pavyko nuveikti 2008 metais:

- buvo atlikta vaikų sociologinė apklausa apie santykius šeimoje;
- įvykdyta plati informacinė-reklaminė kampanija (atidaryta nauja internetinė svetainė www.augink.lt , kurioje galima rasti naudingų ugdymo patarimų, išdalinti informaciniai plakatai ir lankstinukai Lietuvos mokykloms ir darželiams-lopšeliams;
- pravesta 12 „Pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo“ seminarų 400-ams socialinių pedagogų ir darbuotojų visoje šalyje (programos autoriai ir vykdytojai – prof. Albertas Piličiauskas, doc. Lolita Jolanta Navickienė).

Kuo galėtume pasidžiaugti:

- 600 tūkst. Lietuvos gyventojų išsakė palaikymą iniciatyvai „Augink atsakingai“ internetu;
- prie iniciatyvos prisijungė daugiau nei 40 informacinių partnerių ir 20 žymių asmenybių;
- „Augink atsakingai“ video reklama buvo labiausiai patikusi ir antra iš labiausiai pastebėtų (Reklamos tyrimai: 2008 10);
- TV klipas pasiekė 74 proc. auditorijos, t.y. ~2.5 mln. gyventojų;
- kartu su internetu, spaudos, lauko reklamos partneriais „Augink atsakingai“ idėja pasiekė ~ 90 proc. Lietuvos gyventojų...

„Gelbėkit vaikus“ 2009 metų uždaviniai:

- pasiekti, kad bent 50 proc. Lietuvos gyventojų pritarėtų „Augink atsakingai“ idėjai;
- išplėtoti nacionalinį žmonių ir priemonių tinklą, kuris teiktų edukacinį turinį ir konsultacinę pagalbą tėvams, pedagogams, socialiniams darbuotojams;
- rengti mokymus tėvams „Augink atsakingai: saugus ir sveikas vaikas“, kurių tikslas – sukurti ir įgyvendinti Lietuvoje pozityvios tėvystės mokymo programą, suteikiant tėvams žinių ir įgūdžių, įgalinančių juos sukurti saugią, humanišką ir efektyvią sąveiką su jų vaikais. (Šių uždavinių įgyvendintojas – mokymų kūrėjas ir vykdytojas – „Paramos vaikams centras“; direktorė – Aušra Kurienė);

- rengti specialius seminarus mokytojams, klasės auklėtojams, mokiniams ir jų tėvams ugdant jų gebėjimus puoselėti asmens dvasingumą, dorines vertybes ir jausmus. (Šios programos autoriai ir vykdytojai – prof. A.Piličiauskas, doc. L. Navickienė).

□ □ □

Manychiau, padaryta tikrai daug. Bet ar pasieksime tikslą? Tikiu, kad pasieksime, jeigu... Jeigu kiekvienas iš mūsų padėsime ir prisidėsime. Jeigu kiekvienas iš mūsų vertybinių orientacijų kaitą pradėsime nuo savęs, pirmiausiai -nuo mūsų pačių sąveikos su savo vaikais – kaip patys elgiamės su jais, ar randame daugiau nei 7 minutes per dieną bendravimui, ar paklausiamo jų, kaip jie gyvena, ar apkabinam ir pabučiuojam?... Atrodo tiek nedaug reikėtų savikaitai pasiekti, bet ar tai darome?... Tikiu, kad galime būti geresni, galime rasti daugiau laiko aplinkiniams, o ypač vaikams.

Su birželio 1-ja! Sėkmės ir kantrybės bendraujant ir ugdant vaikus. Juk auksinė pedagogikos taisyklė sako: „Auklėjam savo pavyzdžiu“. Tebūnie tas pavyzdys tik teigiamas ir geras.

Atgal

Antanas Zabulis
UAB „Omnitel“ prezidentas

Kūrybingi ir drąsūs vaikai – naujosios kartos pagrindas

*Parengta pagal pranešimą, skaitytą LR Seime
2009 m. gegužės 15 dieną*

Galbūt kai kam šio pranešimo pavadinimas nuskambės kiek pretenzingai, tačiau esu įsitikinęs, kad kūrybiškumas ir drąsa yra būtinos savybės žmogui, norinčiam būti sėkmingu. Su kiekviena diena šios savybės įgyja vis didesnę reikšmę. Kodėl taip manau? Atsakymas gims savaime, jei pažvelgsime į tai, kokie bene kiekvieną žmogų veikiantys procesai šiandien vyksta pasaulyje.

Iššūkiai kiekvienam pasaulio žmogui

Nūdienos pasaulio bruožas – spartus pokyčių procesas iš esmės visose gyvenimo srityse. Pavyzdžiui, vien techninės informacijos kiekis padvigubėja kas dvejus metus! Tai reiškia, kad pusė to, ką technologinių specialybių studentai išmoksta per pirmuosius studijų metus, trečiaisiais studijų metais tampa pasenusia informacija.

Kitas pokyčių pavyzdys – darbo rinka. Vis mažiau tėra vadinamųjų „saugių“ darbų arba darbo „visam gyvenimui“, kur žmogus vienoje darbovietėje praleidžia keliolika ar keliasdešimt savo profesinės veiklos metų. JAV darbo departamento skaičiavimais, dabartiniai studentai bus pakeitę 10–14 darbų sulaukę vos 38 metų amžiaus!

Didėja ir poreikis įgyti vis daugiau įgūdžių bei kompetencijų, be kurių daugelis negali tikėtis sėkmingų studijų, sėkmingos karjeros, įsitvirtinimo visuomenėje. Prieš gerus penkiolika metų gebėjimas dirbti kompiuteriu ar anglų kalbos mokėjimas pas mus buvo vertinami kaip konkurenciniai pranašumai darbo rinkoje. Šiandien tai jau nebe pranašumai, o būtini įgūdžiai, kurių neturėdamas žmogus stipriai apriboja savo galimybes. Ir šių įgūdžių įgijimas vyksta globaliu mastu – pavyzdžiui, per keletą artimiausių metų didžiausią angliškai kalbančių žmonių skaičių turinčia valstybe taps Kinija, o prie interneto prisijungti ir naudotis pasauliniame tinkle esančiais milžiniškais informacijos ištekliais bei rinkų pasiekiamumu gali jau milijardas pasaulio gyventojų. Masinis tokių įrankių, kaip visuotinai paplitusi kalba ar informacinės technologijos, įgijimas turi dvi puses – viena reiškia didesnes galimybes, kita – didesnę konkurenciją.

Minėti pokyčiai sukuria būtinybę žmogui nuolat judėti – ne tik tam, kuris nori būti žingsniu priekyje, bet ir kiekvienam, nenorinčiam patekti į visuomenės paribį. Sakydamas „judėti“, turiu galvoje, kad žmogus turi sugebėti nuolat atsinaujinti – t.y. suvokti naują, aktualią informaciją, „pamiršdamas“ tai, ką žinojo vakar, prisitaikyti skirtingose aplinkose, būti lankstus, sugebėti priimti pokyčius ir pats keistis. O tam būtina turėti pakankamai drąsos ir kūrybingumo.

Ar Lietuvos žmonės pasirengę žaidimui globalioje arenoje?

Kaip Lietuvos gyventojai yra pasirengę priimti globalizacijos iššūkius? Ar mūsų žmonės yra pakankamai drąsūs ir atviri pokyčiams, kupini ryžto imtis iniciatyvos, kurti klestinčius verslus bei inovacijas? Nuo atsakymo į šiuos klausimus priklausys tai, kokioje valstybėje gyvensime po 10–15 metų.

Pažvelkime į save sąžiningai, be iliuzijų. Tai sveika.

Lietuva neabejotinai turi talentingų ir veiklių žmonių, tačiau mūsų šalis nėra vertinama kaip ypač verslių ar kūrybingų žmonių tauta. Tokias nuostatas patvirtina faktai – štai verslumo rodikliai (įmonių skaičius 1000 gyventojų ar naujų įmonių skaičius 1000 gyventojų) yra keliskart mažesni nei ES vidurkis, o pagal įvairius tarptautinius indeksus inovacijų srityje geriausiu atveju esame įvardijami kaip vidutiniokai. O juk būtent inovacijos yra valstybių, neturinčių gausių vertingų gamtinių išteklių, konkurencingumo pagrindas. Vadinausi, savo kūrybinio potencialo neišnaudojame, nepaverčiame jo prasmingais rezultatais.

Dėl to galima rasti aibę pasiteisinimų, kad ir visų nuo Nepriklausomybės atgavimo buvusių valdžių nesugebėjimą sukurti palankių sąlygų smulkiam verslui ar įgyvendinti ambicingų strateginių programų, kuriose buvo numatyti šalies proveržiai vienoje ar kitoje srityje. Tačiau demokratiškai renkama valdžia tėra visuomenės atspindys. O mūsų visuomenė turi ryškų, globalizacijos sąlygomis konkurencingumo nepridedantį bruožą – užsisklendimą savyje. Tai iliustruoja silpna pilietinė visuomenė ir bendruomeniškumo trūkumas. Palyginimui – Vokietijoje 70% vyresnių nei 14 metų gyventojų aktyviai dalyvauja grupių, draugijų, organizacijų veikloje, o Lietuvoje 70% gyventojų neužsiima jokia visuomenine ar socialine veikla (Iniciatyvos fondo apklausa, 2008 m.). Užsisklendimas savyje riboja žmogaus socialinį akiratį ir užkerta kelią iniciatyvoms bei inovacijoms, kurios gimtų žmonėms bendraujant ir bendradarbiaujant.

Įvertinus aukščiau išdėstytus faktus, paveikslas nėra toks, kokio norėtusi. Mano manymu, situacija stipriai pasikeisti gali tik užaugus naujai kartai, kurios nesugadino ilgi asmenybės laisvės ir iniciatyvos žlugdymo metai, kuriuos šalis patyrė okupacijos laikotarpiu.

Tačiau tai nereiškia, kad galime sėdėti rankas sudėję ir viltis, kad štai, užaugs mūsų vaikai ir sukurs klestinčią Lietuvą. Svarbu suvokti, kad nauja kūrybinga karta neužaugs savaime. Kokie bus dabartiniai vaikų darželių ar pradinių mokyklų lankytojai ir kokią Lietuvą jie kurs, priklauso tik nuo mūsų. Kaip sugebėsime savo jauniausius piliečius išugdyti, kokius jų įgūdžius ir gebėjimus skatinsime, nulems, ar ateityje Lietuva išliks tiesiog darbščių, tačiau išskirtinių produktų nekuriančių žmonių šalimi, ar garsės kaip veržlių inovacijų kūrėjų kraštas.

Niekam ne paslaptis, kad gebėjimas kurti inovacijas yra glaudžiai susijęs su kūrybiškumu. O kūrybiškiausi yra vaikai – tai patvirtina moksliniai tyrimai. Todėl mūsų pareiga – neužgniaužti to kūrybiškumo vaikui augant, o atvirkščiai – leisti jam plėtotis. Būtent tokio požiūrio šiandien laikosi pažangiausios pasaulio valstybės. Jos suvokia kūrybiškumo eko-

nominę ir socialinę vertę ir kūrybiškumo skatinimą įtraukia į nacionalinės reikšmės strategines programas.

Kūrybiškumas – šansas mažoms valstybėms

JAV įsikūrusi organizacija ITIF (*The Information Technology and Innovation Foundation*), atlikusi šalių palyginimą pagal 16 rodiklių, paskelbė pasaulinį inovacijomis pagrįsto konkurencingumo tyrimą, kuris rodo, kad konkurencingiausių valstybių sąrašo viršuje dominuoja šalys, neturinčios gausių vertingų gamtinių išteklių, tokių kaip nafta, gamtinės dujos ar metalai: 1 vieta atiteko Singapūrai, 2-oji – Švedijai, 3 – Liuksemburgui, 4 – Danijai, 5 – P. Korėjai, 6 – JAV, 7 – Suomijai, 8 – Jungtinei Karalystei, 9 – Japonijai (Lietuva šiame sąrašo – 25-oji). Tačiau šios šalys turi vienus geriausių gerovės rodiklių, tokius kaip BVP, tenkantis vienam gyventojui.

Konkurencingiausių pasaulio šalių gerovės paslaptis – inovacijos, gebėjimas kurti aukštą pridėtinę vertę kuriančius produktus bei paslaugas. Šių šalių vyriausybės suvokia kūrybiškumo reikšmę, kurią puikiai išreiškia viename Singapūro informatikos, komunikacijos ir menų ministerijos strateginiame dokumente įrašytas teiginys: „Kūrybiškumas yra būtinas, kad tauta gebėtų išlikti konkurencinga.“

Kita nedidelė valstybė – Danija taip pat suvokia kūrybiškumo svarbą ir būtinybę ją ugdyti nuo vaikystės. Prieš keletą metų Danijos vyriausybės parengtame Danijos globalizacijos strateginiame dokumente rasime tokią nuostatą: „Pradinių ir vyresnių vidurinių klasių mokytojai turi būti rengiami taip, kad būtų skatinama jų kūrybinė ir inovatoriška kompetencija, kad jie galėtų šią kompetenciją ugdyti vaikams.“ Ką toks požiūris duoda ekonomikai, iliustruoja faktas, kad vadinamosios „kūrybinės industrijos“ (angl. *creative industries*) – ūkio šaka, kurios klestėjimui kūrybiškumas tiesiog būtinas, – sudaro net 16 proc. viso Danijos eksporto.

Kūrybiškumo reikšmę supranta ne tik šalys, pirmaujančios pagal įvairius pažangos rodiklius, bet ir tos, kurios siekia patekti į pirmaujančiųjų gretas. Štai Kinija šiandien vertinama kaip pigios darbo jėgos ir pigių prekių šalis. Tačiau kinai ambicingi – jie siekia, kad šalis iš pasaulinės „pigios gamyklos“ taptų inovacijų ir kūrybiškumo centru. Ši strategija įvardijama perėjimu nuo „Pagaminta Kinijoje“ („*Made in China*“) prie „Sukurta Kinijoje“ („*Created in China*“). Tuo tikslu vietoj uždarytų gamyklų ir fabriků steigiami kūrybiniai bei inovacijų centrai (*hubs and clusters*) – šį procesą inicijuoja centrinė šalies valdžia, skatindama prisijungti ir privačias kompanijas. Reiškinių mastai įspūdingi – vien Šanchajuje, turinčiame apie 15 mln. gyventojų, per keletą pastarųjų metų įkurti 75 nauji kūrybinės industrijos parkai, užimantys 2,2 mln. kvadratinių metrų plotą; juose įsikūrusios 3000 kompanijų iš 30 valstybių. Tuo tarpu kiek technologijų, inovacijų ir kūrybinės industrijos parkų buvo įkurta Lietuvoje? Juk anksčiau ar vėliau Kinija ir kitos besivystančios šalys galės pasiūlyti pasauliui ne tik žemas kainas, bet ir kūrybinius, pramoninio dizaino, technologinius sprendimus, stiprius prekių ženklus. Ar pajėgsime konkuruoti, jei nebūsime kūrybiškesni?

Ko trūksta, kad Andrius Kubilius galėtų kalbėti taip, kaip Gordonas Brownas?

Jungtinės Karalystės Ministras Pirmininkas Gordonas Brownas yra pasakęs: „Kūrybiškumas yra pačioje britų kultūros širdyje glūdintis mūsų nacionalinio identiteto bruožas.“ Tokie žodžiai skamba įtikinamai, kai sužinai, kad vadinamosios kūrybinės industrijos¹²

¹² Kūrybinės industrijos: reklama, architektūra, meno ir antikvarinių dirbinių rinka, amatai, dizainas, drabužių dizainas (mada), kinas, interaktyvi laisvalaikio programinė įranga (pvz., žaidimai), muzika, scenos menas, leidyba, programinės įrangos kūrimas, televizija ir radijas.

sukuria net 8 proc. Jungtinės Karalystės BVP, ir per pastarąjį dešimtmetį ši ūkio šaka kasmet augo dvigubai sparčiau nei visa ekonomika. Jungtinė Karalystė viešai deklaruoja ambiciją vadintis pasaulio kūrybos centru (*Worlds Creative Hub*) – būtent taip ši šalis mato save tarptautinėje arenoje.

Pasidomėjus, kaip D. Britanija rūpinasi jaunosios kartos kūrybiškumo skatinimu, tenka nurodyti įkvepiantį pavyzdį – šios šalies Vyriausybės inicijuotą nacionalinio masto programą „*Find Your Talent*“, kurios esmė – kiekvienam vaikui užtikrinti 5 valandas per savaitę kokybiškai meninei ir kultūrinei veiklai (muzikos, kino, teatro, šokio, skaitmeninės žiniasklaidos, muziejų, istorinio paveldo ir kitose srityse).

Taigi kūrybiškumą Jungtinė Karalystė sugebėjo panaudoti tiek ekonomikos auginimui bei visuomenės plėtrai, tiek savo įvaizdžiui tarptautinėje arenoje formuoti.

Klausimas – ko trūksta Lietuvai, kad ir mūsų šalis galėtų save vadinti veržlių, kūrybingų žmonių šalimi? Mano nuomone, tam, kad Lietuvoje šioje srityje įvyktų žymių pokyčių, turi išaugti nauja karta, turinti į ateitį nukreiptos produktyvios kūrybinės energijos ir pasitikėjimo savo jėgomis. O kad tokia karta užaugtų, būtina sukurti nuo pat žmogaus gimimo kūrybiškumą skatinančią aplinką. Deja, šiandien tokios aplinkos vaikams neužtikriname, nes yra daugybė veiksnių, kurie gniuždo jaunų asmenybių tobulėjimą:

- Skurdas ir didėjanti socialinė atskirtis. Nepriteklus riboja galimybes vaikui įgyti išsilavinimą, lankyti būrelius. Neturėdami galimybių savęs realizuoti ir neskatinami auginti talentus, vaikai laiką švaisto pasinerdami į virtualią erdvę (vieno tarptautinio tyrimo duomenimis, Lietuva yra viena pirmųjų pasaulyje pagal laiką, kurį jaunimas praleidžia bendraudamas socialiniuose interneto tinkluose).
- Kita skaudi problema – smurtas: kas antroje šeimoje taikomos fizinės bausmės („TNS Gallup“ tyrimo duomenys), o 70% vaikų patiria patyčias (Pasaulio sveikatos organizacijos duomenys). Smurtas sukuria sąlygas, kai vaikai vystosi neugdant moralės, sąžinės, gebėjimo laisvai galvoti, rečiau išsako savo nuomonę, nepasitiki savo jėgomis, yra neryžtingi, nedrąsūs.
- Švietimo sistema ugdo „informacijos saugyklas“, o ne kūrėjus, ieškotojus, eksperimentuotojus.

Tad nenuostabu, kad šiandien Lietuvos vaikai jaučiasi nelaimingiausi Europoje („UNICEF“ tyrimo duomenys). Kaip tokią nedžiuginančią situaciją pakeisti?

Kūrybingus vaikus užaugins tik pasikeitę suaugusieji

Kad mūsų vaikai užaugtų savimi pasitikintys, drąsūs ir kūrybingi, visų pirma turime pradėti nuo savęs, t.y. turi pasikeisti patys suaugusieji. O pokyčius geriausiai skatina žmogaus tobulėjimas. (Pavyzdžiui, tokių šiandien aktualių įgūdžių įgijimas, kaip mokėjimas naudotis IT priemonėmis, kurios padeda pasiekti kokybišką informaciją, dalytis patirtimi su kolegomis, bendraminčiais, burtis į bendruomenes.) Kaip geros praktikos šioje srityje pavyzdį paminėčiau aljanso „Langas į ateitį“ veiklą: vien 2006–2008 metais aljanso rengtuose e. raštingumo mokymuose dalyvavo 50 000 žmonių, iš kurių net penktadalį sudarė pedagogai. Tai rodo, kad mokytojai yra suinteresuoti keistis, tobulėti ir tai neabejotinai turės teigiamos įtakos mokiniams – juk tik plačiai mąstantis suaugusysis išaugins plačiai mąstyti gebantį vaiką.

Antra, būtina sukurti sveiką ir saugią aplinką vaikams. Tam reikia:

- auklėti vaikus pozityviai – nesiimant diržo ar kitų prievartinių auklėjimo būdų, kurie nesudaro sąlygų vaikams tobulėti, tapti lyderiais, ugdyti atsakomybę. Čia verta pri-

siminti Švedijos pavyzdį: 1979 m. ji tapo pirmąja pasaulio valstybe, kuri įstatymu uždraudė fizinės bausmės. Šiandien šios šalies visuomenė nepakanti smurtui ir Švedija užima pirmąsias vietas pasauliniuose konkurencingumo bei inovacijų reitinguose;

- užtikrinti vaikų tobulėjimo ir kūrybiškumo skatinimo priemones;
- suaugusiesiems (visų pirma tėvams, pedagogams) skirti pakankamai laiko bendravimui su vaikais;
- skatinti vaikus svajoti ir kelti tikslus.

Siekiant įgyvendinti šias idėjas, lygiai prieš metus buvo pradėtas nacionalinio masto judėjimas „Augink atsakingai“, kurį inicijavo „Omnitel“ kartu su visuomenine organizacija „Gelbėkit vaikus“. Kalbant apie artimiausią laikotarpį, iniciatyva „Augink atsakingai“ turi aiškų ir konkretų tikslą – iki 2010 m. perpus sumažinti smurto prieš vaikus taikymą ir toleravimą šeimose ir suburti bent 50 proc. iniciatyvos idėjas palaikančių Lietuvos gyventojų. Visgi, žvelgiant į ilgalaikę perspektyvą, „Augink atsakingai“ tikslas yra gerokai didesnis. Mes, šio judėjimo iniciatoriai, tikimės, kad ši iniciatyva paskatins reikšmingus visuomenės sąmonės pokyčius, kurie leis Lietuvoje susiformuoti naujai kūrybingų ir savimi pasitikinčių žmonių kartai.

Džiugu, kad ši idėja sulaukė entuziastingo palaikymo. Prie iniciatyvos prisijungė daugiau nei 40 informacinių partnerių, dėl kurių informacinė kampanija pasiekė 90 proc. Lietuvos gyventojų. To rezultatas – per metus „Augink atsakingai“ sulaukė net 600 tūkst. žmonių palaikymo. Dauguma jų – jauni žmonės, o tai teikia didelių vilčių, kad šiuolaikiniai tėvai sugebės savo atžalas išauginti netaikydami asmenybę žlugdančių auklėjimo metodų.

Tokias visą šalį apimančias iniciatyvas kaip „Langas į ateitį“ ar „Augink atsakingai“ pavadinčiau receptu, kuris gali padėti Lietuvai pasiekti kokybinius visuomenės pokyčius ir taip įgyti tvirtesnes konkurencines pozicijas. Esu tikras, kad šios iniciatyvos turi didžiulį plėtros potencialą – po jų sparnu galima įgyvendinti naujus projektus, pavyzdžiui, į jų veiklą įtraukti švietimo institucijas.

Atgal

„Žiniasklaida – pagrindinė šių dienų asmenybės auklėtoja“.

Kada žiniasklaidos reitingus įtakos tik teigiamos naujienos?

Solėja Karalienė, teisės magistrė

Viename iš dienraščių teko skaityti tiriamąjį straipsnį¹³ apie vaikų ir paauglių auditorijai skirtos spaudos turinį. Deja, publikacijoje pateikta analizė manęs nei kiek nenustebino, tik dar kartą privertė susimąstyti – kiek ilgai visuomenė ir valstybė apsimes nematančiomis akivaizdžių savo abejingumo padarinių? Jaunuoliai tarpusavio santykius aiškina fizinės jėgos, psichologinio smurto pagalba; autoritetais jiems dažnai esti nebe tėvai, mokytojai ar kiti aplinkiniai, bet kriminalinio pasaulio atstovai; pagarbą, atjautą, pasiaukojimą pakeitė arogancija, priešiškumas, nuolatinis pyktis (nepasitenkinimas)... Įvairių svaigalų vartojimas, ankstyvi lytiniai santykiai (vis dažniau Lietuvai „dovanojantys“ nepilnametės motinas), visuomeninių dogmų pažeidinėjimas – dažno paauglio, siekiančio bendraamžių pripažinimo, kasdienybė.

Kokio augančios kartos moralinio veido galima tikėtis, jei paaugliams skirtuose keliasdešimt tūkstantinių tiražų žurnaluose pateikiama informacija apie krūtinės didinimo, daugkartinio orgazmo ar erekcijos gerinimo subtilybės, kai tuo tarpu švietėjiško leidinio „Bitutė“, publikuojančio tekstus ir vaizdus, padedančius vaikams suvokti supantį pasaulį, ugdančius krikščioniškas vertybes, skatinančius juos pačius kurti, mąstyti, fantazuoti, tiražas tesiekia 3 tūkstančius?

Skaitytame straipsnyje Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas Valentinas Stundys pareiškė: „[...] žiniasklaida yra verslas ir komercinių interesų dominavimas čia neišvengiamas“. Sutinku su vienu „bet“... Valstybėje yra ne vien komerciniai, bet ir nacionalinis transliuotojas, privalantis „puoselėti ir saugoti nacionalinės kultūros vertybes, ugdyti toleranciją ir humanizmą, bendradarbiavimo, mąstymo ir kalbos kultūrą, stiprinti visuomenės moralę ir pilietiškumą“¹⁴. Maža to, reikia nepamiršti, kad ir privatūs transliuotojai turi „užtikrinti, kad nepilnamečiai būtų apsaugoti nuo neigiamą poveikį jų fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi darančios viešosios informacijos, ypač susiju-

¹³ Širvinskas M. Žiniasklaida vaikams: linksminti ar ugdyti? // Lietuvos žinios, 2009 m. balandžio 18 d.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo (Valstybės žinios, 2005, Nr. 153-5639) 3 straipsnio 1 dalis

sios su pornografinio pobūdžio ir (ar) smurtinio pobūdžio bei žalingus įpročius skatinančios informacijos skleidimu.“¹⁵

Kyla klausimas, kodėl esant tokiai visuomeninių transliuotojų (tiek nacionalinio, tiek ir komercinių) paskirčiai, yra pažeidinėjamos įstatymų nuostatos? Gal mano teiginys Skaitytojui pasirodys per griežtas, bet susidarė išpūdis, jog vadovaujamosi posakiu: meilėje (šiuo atveju – kovoje už reitingus) kaip ir kare visos priemonės pateisinamos. Juk užtenka žvilgtelėti į dienraščių pirmųjų puslapių ar informacinių portalų antraštes, išgirsti žinių anonsus ir supranti, jog mūsų šalyje nuolatos vyksta avarijos¹⁶, kuriose sunkiai sužalojami ar žūsta žmonės; dažnai kyla gaisrai¹⁷, pasiglemžiantys ne tik žmonių, bet ir gyvosios gamtos gyvybes; jog ir dienos metu gali būti apiplėštas¹⁸ ar sumuštas¹⁹ ar kitaip pažeminta tavo garbė ir orumas²⁰; kad mokiniai į mokyklas nešiojasi ginklus²¹ ar kitokiais veiksmais šiurpina aplinkinius²²; ir t.t. Pripažinkime, humanizmo ar pilietiškumo ugdymo čia visai nėra, tačiau kasdieninis neigiamos informacijos pateikimas visuomenei (prisidengiant kriminalinių faktų konstatavimu) vėl ir vėl užsuka „užburtą ratą“, t.y. jos individai „programuojami“ toliau skleisti neapykantą, pagiežą, realizuojamą nusikalstamais veiksmais²³, kas tampa skleidžiamos informacijos objektais. Taigi, žiniasklaida gimdo blogį, kuriuo pati ir minta (taip didindama savo reitingus), todėl nenuostabu, jog nėra visapusiškai realizuojama įstatymais įtvirtinta jų švietėjiška ir dorinio ugdymo paskirtis.

Reiktų nepamiršti, kad Nacionalinio transliuotojo veikloje kultūrinė, socialinė ir šviečiamoji informacija viešai skleidžiama „bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis už užmokestį ar kitokią atlygį arba *nemokamai*“²⁴ (kursyvas – S.K.). Atrodytų, jog Lietuvos tėvų forumas ar kitos organizacijos, suvienijusios savo jėgas, turėdamos bendrą augančios ateities kartos viziją, įgyvendindamos dorovinėmis nuostatomis grindžiamą savo veiklos politiką, galėtų ir turėtų reikalauti *nemokamai* skleisti daugiau humanizmo nuostatomis papildytų laidų ar kitokių informacinių pranešimų. Negaliu kategoriškai teigti, jog tai nėra daroma, tačiau čia pat įvardinsiu vieną iš galimų tokių iniciatyvų nesėkmių: anksčiau pateikta nuostata lyg „nekaltai“ sukonkretinama to paties įstatymo 6 straipsnio 7 dalyje – „antro-

¹⁵ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo (Valstybės žinios, 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254) 17 straipsnio 1 dalis

¹⁶ Tuo pat metu skirtinguose rajonuose užsimušė 2 vairuotojai / <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/article.php?id=22374956> (žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.)

¹⁷ Vilniaus Antakalnio rajone užsiliepsnojo namas / Lietuvos rytas, 2009 m. gegužės 29 d.

¹⁸ Kauno senamiestyje apiplėštas dešimtmetis / http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kriminalai/kauno_senamiestyje_apiplestas_desimtmetis (žiūrėta 2009 m. gegužės 26 d.)

¹⁹ Vilniuje apiplėštas picų išnešiotojas / <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/article.php?id=22396808> (žiūrėta 2009 m. gegužės 29 d.)

²⁰ Dūkšto gyventojai senolę įkalino šunidėje / Lietuvos rytas, 2009 m. gegužės 29 d.

²¹ Kauno rajono mokykloje aštuntokas sąskaitas su bendramoksliais ketino suvedinėti ginklu / Lietuvos rytas, 2009 m. gegužės 29 d.

²² Pensininko nužudymu kaltintas nepilnametis kalės tik dėl ožkos padegimo / <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/article.php?id=22382832> (žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.); Sostadvarėje keturiolikmetis peršovė broliui galvą / Lietuvos rytas, 2009 m. gegužės 28 d.; Vilniuje požeminėje perėjoje sumušti vaikai / <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/article.php?id=22374874> (žiūrėta 2009 m. gegužės 28 d.); Vilniuje pinigų iš tėvo neiškaulijęs sūnus pagrobė mažametį broliuką / <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/article.php?id=22356339> (žiūrėta 2009 m. gegužės 27 d.)

²³ Pavyzdžiui, vienoje internetinėje svetainėje, kur talpinami įvairūs lankytojų video klipai, paieškos laukelyje įrašius raktinį žodį „dumine“ (omenyje turint dūminę bombą), rezultatai nustebino – per kelias sekundes buvo rasti 68 video klipai, kaip pasigaminti minėtą sprogstamąjį užtaisą.

²⁴ Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo (Valstybės žinios, 2005, Nr. 153-5639) 6 straipsnio 3 dalis

joje programoje [...] kultūrinė, socialinė ir šviečiamoji informacija teikiama neimant atlygio už jos transliavimą“²⁵. Mano nuomone, toks teiginys perša išvadą, kad kiekvienas bandymas per nacionalinį transliuotoją (jau nekalbant apie komercinius) parodyti daugiau gerumu, altruizmu, atjauta, didvyriškumu pripildytų naujienų, būtų mielai sutinkamas antrojoje programoje²⁶, nei žiūrimiausioje ir visoje Lietuvoje matomoje²⁷ pirmojoje Lietuvos televizijos programoje.

Nepaisant teisiškai užprogramuotos pilietinių iniciatyvų sklaidos nesėkmės, nevertėtų likti abejingiems siekiant įrodyti, jog reitingus gali įtakoti ir (o ateityje gal galėsime pasakyti – tik) *teigiamų naujienų pateikimas visuomenei*.

Atgal

²⁵ Ten pat, 6 straipsnio 7 dalis.

²⁶ Kaip teigiama internetinėje svetainėje: „LTV 2 kanalo misija – transliuoti kultūros, švietimo, auklėjimo, informacines ir regionines programas, kurios prie televizorių ekranų suburia regionų žiūrovus.“ / <http://www.lrt.lt/tv/static.php?strid=5164&>

²⁷ Toje pačioje interneto svetainėje teigiama: „LTV 2 transliacijų teritorija plečiama palaipsniui, pagal LRT finansines galimybes ir ateityje turėtų aprėpti beveik visą šalies teritoriją.“ / <http://www.lrt.lt/tv/static.php?strid=5164&>